

TAMPEREEN YLIOPISTO
Oikeustieteiden laitos

Taija Kaven

PALKANSAAJAN OIKEUSTURVA ENNAKONPIDÄTYSMENETTELYSSÄ

Pro gradu
Vero-oikeus
Tampere 2008

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Oikeustieteiden laitos

KAVÉN, TAIJA: Palkansaajan oikeusturva ennakonpidätysmenettelyssä

Pro gradu –tutkielma, VI + 77 sivua.

Vero-oikeus

Huhtikuu 2008

Sujuvamman verotuksen järjestämisen ja verotulojen tasaisen kertymisen takaamiseksi eduskunta on viime vuosisadan puolivälissä säätänyt lain palkkatulon verotuksen toimittamisesta ennakomenettelyllä¹. Menettelyssä työnantajat ovat velvoitettuja toimimaan välikätenä eli ennakonpidätyksen toimittajina. Ennakonpidätysmenettely on kansainvälisestikin yleinen palkkatulojen verotusmenettely². Nykyään henkilöverotus perustuu merkittävältä osaltaan sivullisilta, kuten palkanmaksajilta, saataviin tietoihin ja esitäytettyyn veroilmoitukseen³.

Voidaanko palkansaajaa pitää toissijaisena vastuullisena ennakonpidätyksen ja sitä kautta lopullisen verotuksen toimittamisessa? Toisin sanoen vastausta haetaan siihen, mikä on työntekijän eli palkansaajan oikeusturvan taso. Toinen kysymyksistä liittyy kuvan 1 esittämään ongelmaan, jossa palkanmaksajan tekemiin tulkintoihin ensisijaisena vastaajana on verovelvollinen itse eikä palkanmaksaja.

Tutkimuksessa on käytetty aineistona ennakoperintälakia, ennakoperintäasetusta, lakia verotusmenettelystä ja tuloverolakia. Kirjallisuudesta on käytetty ennakoperintään ja verotusmenettelyyn liittyviä teoksia. Mirjami Laitisen teosta ”Ennakoperintä” on ollut pääteoksena kirjallisuudesta. Teos on WSOYpro:n jatkuvatäydenteinen opus liittyen tutkimusaineistoon.

Ensisijaisesti tutkimuksessa paneudutaan ennakoperintälakiin ja sen säännöksiin. Toissijaisesti käsitellään verotusmenettelylain ja tuloverolain säännöksiä, sillä ne liittyvät läheisesti käsillä olevaan tutkimusongelmaan. Verotusmenettelylaissa on perusteet ennakonpidätyksen toimittamiselle sekä tuloverolaissa on perusteet ennakonpidätyksen alaisen palkan määrän laskemiseksi.

Tutkimuksessa pohditaan lainsäädännön oikeudenmukaisuutta työntekijän näkökulmasta. Tarkastelun kohteena on työntekijän oikeusturva menettelyssä, joissa toimijana on palkanmaksaja ja ensisijaisena lisäselvityksen antajana verovelvollinen itse. Tutkimuksessa sivutaan sitä, toteutuvatko yleiset oikeusperiaatteet ennakonpidätysmenettelyssä.

¹ Ensimmäinen ennakoperintälaki säädettiin 1943.

² Thuronyi, 2003, s. 254.

³ HE 57/2004.

Palkansaajan oikeusturvaan vaikuttavat sekä menettelylliset että aineelliset säännökset. Väärin toimitettu ennakonpidätys voi vaarantaa oikeusturvan, kuten myös väärästä palkan määrästä toimitettu ennakonpidätys.

Verotuksessa käytetään sivullisilta saatuja tietoja. Palkansaajalla on kuitenkin ilmoitus- ja tarkastusvelvollisuus omiin verotustietoihinsa. Palkansaaja pystyy osittain varmistamaan oman oikeusturvansa toteutumisen.

SISÄLLYS

SISÄLLYS	II
LÄHTEET	III
OIKEUSKÄYTÄNTÖ	V
LAIT JA HALLITUKSEN ESITYKSET	VI
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimusongelma	3
1.3 Tutkimuksen rajaus ja rakenne	5
1.4 Tutkimuksen metodi	7
1.5 Käsitteistä	8
2 Oikeusturvaan vaikuttavat menettelylliset säännökset	10
2.1 Ennakonpidätyksen toimittaminen	10
2.2 Ennakonpidätysvelvollinen	10
2.3 Sivullisen tiedonantovelvollisuus	12
2.4 Palkasta pidättäminen	14
2.5 Ennakonpidätyksen korjaaminen	17
2.5.1 Avoimen verotuksen aikana	17
2.5.2 Verotuksen päättymisen jälkeen	19
2.5.2.1 Oma-aloitteisesti huomatu virheet	19
2.5.2.2 Verotarkastuksissa todetut virheet	20
2.6 Vilpillinen palkanmaksaja	21
3 Oikeusturvaan vaikuttavat aineelliset säännökset	22
3.1 Palkkaa vai työkorvausta	22
3.2 Palkan käsite	26
3.2.1 Ennakkoperintälain mukainen palkan käsite	26
3.2.2 Tavarana tai palveluna saatu palkka	27
3.2.3 Talkootyö	31
3.2.4 Päättäneestä työsuhteesta saadut palkat	32
3.2.5 Luento- ja esitelmäpalkkiot sekä hallintoelimen jäsenyydestä saadut palkkiot	34
3.3 Verovapaat vai veronalaiset edut	36
3.3.1 Henkilökuntaedut	36
3.3.2 Luontoisedut	39
3.3.3 Kustannusten korvaukset	40
3.4 Kannustinjärjestelmät	42
3.4.1 Yleistä kannustinjärjestelmistä	42
3.4.2 Henkilöstöanti	43
3.4.2.1 Tuloverolain 66 §:n 1 ja 2 momentti	43
3.4.2.2 Ennakonpidätyksen toimittaminen	45
3.4.2.3 Oikeusturvakysymykset	45
3.4.3 Työsuhdeoptiot	47
3.4.3.1 Tuloverolain 66 §:n 3 momentti	47
3.4.3.2 Ennakonpidätyksen toimittaminen	48
3.4.3.3 Oikeusturvakysymykset	50
4 Palkansaajan ilmoitus- ja tarkastusvelvollisuus	51

4.1	Esitäytetty veroilmoitus	51
4.2	Ilmoittamisvelvollisuus.....	53
4.3	Esitäytetyn veroilmoituksen täydentäminen ja korjaaminen	56
4.4	Verotuksen oikaisu verovelvollisen vahingoksi	57
4.5	Ennakkonpidätyksen käyttämättä jättäminen.....	60
4.6	Veropetos.....	61
5	Ennakkoratkaisun hakeminen ennakkonpidätysmenettelystä ja muutoksenhaku	63
5.1	Palkanmaksajan oikeus hakea ennakkoratkaisua.....	63
5.2	Palkansaajan ennakkoratkaisu ja ennakkotieto	64
5.3	Palkansaajan oikeus muutoksenhakuun	65
6	Case: Kiinteistöalan työntekijöiden saamat kilometrikorvaukset palkan sijaan.....	66
6.1	Tapausselostus	66
6.2	Oikeuskäytäntö	69
6.3	Tapauksen analysointi oikeusturvan kannalta.....	70
7	Loppupäätelmät	73
7.1	Ennakkonpidätysmenettelyn toimivuus	73
7.2	Ennakkonpidätyksen alainen palkka	74
7.3	Maksajakohtainen tarkastusvelvollisuus	76

LÄHTEET

- Andersson – Linnakangas, 2006. *Andersson, Edward – Linnakangas, Esko.* Tuloverotus. Talentum, 2006.
- HS, 30.10.2006. Helsingin Sanomien uutisarkisto, 30.10.2006.
- Härkönen, 1988. *Härkönen, Jorma.* Ennakontarkastus. Lakimiesliiton kustannus, 1988.
- Jussilainen, 2004. *Jussilainen, Riitta.* Ennakkonpidätys. KHT-media, 2004.
- Kaari, 2002. *Kaari, Päivi.* Ennakkonpidätys & ennakkoperintärekisteri. Verotieto Oy, 2002.
- Laitinen, 2008. *Laitinen, Mirjami.* Ennakkoperintä, WSOYpro.fi. Jatkuvatäydenteinen.
- Merisalo, 2005. *Merisalo, Matti.* Verotusmenettelylain muutokset. Vero-opintopäivät 2005, s. 97 - 115.
- Merisalo – Pykönen, 2006. *Merisalo, Matti – Pykönen, Panu.* Muutoksia verotusmenettelyyn, osa I. Verotus 1/2006, s. 14 - 25.
- Puronen, 2004. *Puronen, Pertti.* Turvaa oikeutesi verotuksessa. WSOY Lakitieto, 2004.
- Myrsky – Linnakangas, 2002. *Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko.* Verotusmenettely ja muutoksenhaku. Kauppakaari, 2002.

Niskakangas, 2005.	<i>Niskakangas, Heikki.</i> Johdatus Suomen verojärjestelmään. WSOYpro, 2005.
Saarinen – Pietarinen-Björklund, 2002.	<i>Saarinen, Mauri – Pietarinen-Björklund, Arja.</i> Palkkahallinnon käsikirja 2002. Kauppakaari, 2002.
Thuronyi, 2003.	<i>Thuronyi.</i> Comparative Tax Law, 2003.
Verohallituksen julkaisu A.	Taskutilasto 2007. Verohallituksen julkaisu 352.07.
Verohallituksen julkaisu B.	Verohallituksen ohje Dnro 2118/31/2004.
Verohallituksen julkaisu C.	Henkilöverotuksen käsikirja 2008.
Verohallituksen julkaisu D.	Verohallituksen ohje Dnro 508/32/2005.
Verohallituksen julkaisu E.	Verohallituksen ohje Dnro 3539/32/2000.
Verohallituksen julkaisu F.	Verohallituksen julkaisu. http://www.vero.fi/nc/doc/download.asp?id=4964;120320
Verohallituksen julkaisu G.	Verohallituksen ohje 23.11.2006

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

KHO 1997/1232

KHO 1997/41

KHO 1996/3729

KHO 1995/3245

KHO 1994 B 548

KHO 1994/2928

KHO 1990/139

KHO 1987/3457

KHO 1985/1767

KHO 1982 II 571

KHO 1981/1666 (B II 602)

KHO 1969/5157

KVL 2005/56

KVL 1995/192

LAIT JA HALLITUKSEN ESITYKSET

Ennakkoperintäasetus, 20.12.1996/1124, lyh. EPA.

Ennakkoperintälaki, 20.12.1996/1118, lyh. EPL

Laki verotusmenettelystä, 18.12.1995/1558, lyh. VML.

Työsopimuslaki, 26.01.2001/55.

Verohallintolaki 18.12.1995/1557.

VeroHp verovapaista matkakustannusten korvauksista v. 2008,
11.12.2007/1262.

VeroHp yleisestä tiedonantovelvollisuudesta 31.12.2007/1496.

HE 57/2004

HE 91/2005

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen taustaa

Verovaroilla tuetaan yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita. Tällaisia ovat muun muassa terveydenhoito, koulutus, infrastruktuuri, puolustusvoimat ja yleinen järjestyksen ylläpito. Lisäksi yhteiskunnan varoja tarvitaan hallinnollisista ja kansainvälisistä toimista aiheutuneiden kustannusten kattamiseen. Jälkimmäisestä voitaneen mainita esimerkkinä Euroopan Unioniin kuulumisen ja siitä aiheutuvat jäsenmaksuvelvoitteet. Yhteiskunnan taloudellisen toiminnan kannalta on siis tärkeää, että verovarojen määrällinen ja ajallinen kertyminen on etukäteen ennakoitavissa ja myös turvattu.

Ennakkoperinnän merkitystä verotusjärjestelmässä voidaan kuvata vertaamalla ennakkoperinnässä kertyvän veron määrää lopullisessa verotuksessa maksuun pantuihin veroihin. Vuodelta 2006 toimitetussa verotuksessa tulon perusteella maksuunpannut verot ja maksut olivat yhteensä noin 29,8 miljardia euroa. Ennakonpidätysten määrä oli samana vuonna 23,2 miljardia euroa ja ennakonkannon sekä täydennysmaksujen määrä noin 7,5 miljardia euroa, toisin sanoen ennakkoperinnässä kannettiin veroja yhteensä 30,7 miljardia euroa. Ennakonpalautuksina ja yhtiöveron hyvityksinä maksettiin takaisin 2,06 miljardia euroa ja jäännösveroina perittiin 1,64 miljardia euroa. Vaikka ennakkoperintä ei sido lopullista verotusta, palautusten ja jäännösverojen määrät osoittavat, etteivät verotusseuraamukset muutu merkittävästi veron määräämisen yhteydessä.⁴

Sujuvamman verotuksen järjestämisen ja verotulojen tasaisen kertymisen takaamiseksi eduskunta on viime vuosisadan puolivälissä säätänyt lain palkkatulon verotuksen toimittamisesta ennakkomenettelyllä⁵. Menettelyssä työnantajat ovat velvoitettuja toimimaan välikätenä eli ennakonpidätyksen toimittajina. Ennakonpidätysmenettely on kansainvälisestikin yleinen palkkatulojen verotusme-

⁴ Laitinen, WSOYpro, luku 3 ”Taloudellinen merkitys”.

⁵ Ensimmäinen ennakkoperintälaki säädettiin 1943.

nettely⁶. Nykyään henkilöverotus perustuu merkittävältä osaltaan sivullisilta, kuten palkanmaksajilta, saataviin tietoihin ja esitetyttyyn veroilmoitukseen⁷.

Palkanmaksajalla on verotusmenettelylain mukainen sivullisen tiedonantovelvollisuus maksamistaan ja välittämistään rahanarvoisista suorituksista⁸. Ilmoitus annetaan verovirastolle. Tiedonantovelvollisuuden lisäksi palkanmaksajalla on ennakonpidätysvelvollisuus ennakkoperintälain mukaisesti. Molempien velvollisuuksien rikkomisesta on säädetty rangaistukset erikseen, joita ei kuitenkaan sovellettane yhtäaikaisesti.

Ennakkoperintälaissa on määritelty miten ennakonpidätyksen toimittaminen tapahtuu. Ennakonpidätyksen alaisen palkan määrittäminen ei aina ole yksinkertaista, sillä se ei välttämättä ole sama kuin työntekijälle maksettava rahamäärä. Ennakonpidätyksen alaisen palkan määrittämiseen vaikuttavat säännökset ovat tuloverolaissa.

TVL 61 §: ”Veronalaista ansiotuloa on työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo, sekä tällaisen tulon sijaan saatu etuus tai korvaus.”

Kuten huomataan, lainsäädännössä ei ole tyhjentävästi määritelty ennakonpidätyksen alaista palkkatuloa. Palkanmaksaja toimii lain ja oikeuskäytännön tulkitsijana toimittaessaan ennakonpidätystä. Esimerkkinä voidaan mainita palkansaajalla kotona olevan, palkanmaksajan kustantaman, internetyhteyden verovapaus. Hallitus on antanut esityksen lain muuttamiseksi vuonna 2004⁹. Perusteluina internetyhteyden verovapaudelle oli yhteyden laskutuksen muuttuminen kiinteähintaiseksi. Tätä ennen internetyhteyden käyttö piti jakaa työn ja yksityisen käytön välille. Yksityiskäyttö oli etu, jonka arvo oli saajalleen palkkatuloa. Yhteiskunnan muuttuessa vastaavanlaisia tulkintatilanteita syntyy jatkuvasti ja ennakonpidätyksen alaisen palkan käsite on täten elävä.

⁶ Thuronyi, 2003, s. 254.

⁷ HE 57/2004.

⁸ Laki verotusmenettelystä 15 §. Ilmoitusvelvollisuus on kaikilla palkanmaksajilla, vaikka kotitaloudet ovatkin vapautettu ennakonpidätysvelvollisuudesta tietyin ennakkoperintälain mukaisin perustein.

⁹ HE 57/2004.

Tulkintaa vaativissa tilanteissa on palkansaajan oikeusturva vaarassa. Jos palkanmaksaja on alun perin käsitellyt joitakin eritä verovapaina, ja myöhemmässä tarkastelussa erät ovatkin osoittautuneet veroalaisiksi, ovat nämä kyseiset erät lisätty palkansaajan verotukseen palkkana, verokorotuksineen ja muine viivästysseuraamuksineen.

Ongelmia voi olla sekä erien ”veronalainen vai verovapaa” -tulkinnassa että itse ilmoitusmenettelyssä. Lisäksi työnantajan tahallisuus oman edun saavuttamiseksi aiheuttaa oikeusturvakysymyksiä.

Tutkimuksessa tarkastellaan niitä seikkoja, joissa palkansaajan oikeusturva voi vaarantua. Tarkastelun alla on palkanmaksajan ja palkansaajan tapoja ja menettelyjä.

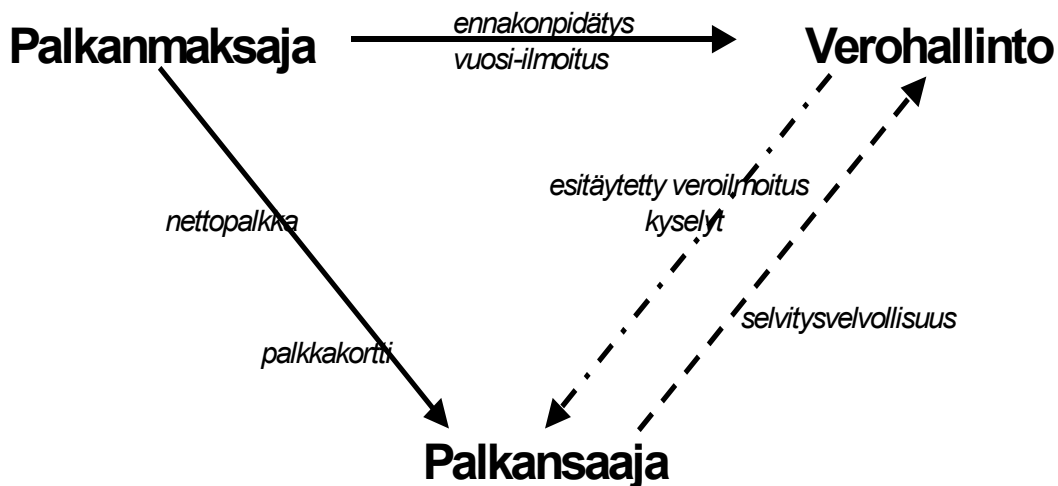
1.2 Tutkimusongelma

Verovuoden kuluessa palkanmaksaja maksaa palkansaajalle palkkaa. Lisäksi palkanmaksaja voi maksaa muuta palkkiota, työkorvausta, kustannusten korvausta, sekä palkanmaksaja voi antaa kannustimia ja lahjoja. Erien ennakonpidätyksissä on eroja, sen mukaan ovatko ne veronalaista tuloa. Palkanmaksaja toimittaa ennakonpidätyksen palkansaajan toimittaman verokortin mukaisesti ja tilittää ennakonpidätykset verovirastolle. Kuukausittaisten valvontailmoitusten lisäksi palkanmaksaja antaa verovirastolle vuosittain vuosi-ilmoituksen maksamistaan palkoista. Palkansaajalle palkanmaksaja antaa palkkatositteen kuukausittain ja yhteenvedon palkoista vuosittain¹⁰.

Verovirasto muodostaa esitetyt veroilmoituksen saamistaan vuosi-ilmoitustiedoista sekä muilta sivullisilta saamistaan tiedoista. Tämä toimitetaan palkanansaintavuoden jälkeisenä keväänä palkansaajalle tarkastettavaksi. Ellei oteta huomioon inhimillisiä virheitä rahamääriä ilmoitettaessa, niin palkansaajan tehtäväksi jää kaksi saman toimijan eli palkanmaksajan ilmoittaman luvun kes-

¹⁰ EPL 35 §.

kinäinen vertailu. Se, onko ennakonpidätyksen alainen määrä oikein tulkittu, ei tässä tarkastelussa selviä.

Kuva 1: Palkanmaksaja tulkitsee lakia ennakonpidätyksen alaisesta palkkaa määrittäessään. Verohallinnon ensisijainen kysely ennakonpidätyksen alaisista tuloista ja kustannusten korvauksista lähetetään kuitenkin palkansaajalle.

Voidaanko siis palkansaajaa pitää toissijaisena vastuullisena ennakonpidätyksen ja sitä kautta lopullisen verotuksen toimittamisessa? Toisin sanoen vastaus haetaan siihen, mikä on työntekijän eli palkansaajan oikeusturvan taso. Toisen kysymyksistä liittyy kuvan 1 esittämään ongelmaan, jossa palkanmaksajan tekemiin tulkintoihin ensisijaisena vastaajana on verovelvollinen itse eikä palkanmaksaja.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Onko palkansaajan oikeusturva tarpeeksi turvattu ennakonpidätysmenettelyssä?
2. Kuka on ensisijaisessa vastuussa ennakonpidätyksen oikeellisuudesta lopulliseen verotukseen nähden? Miten ennakonpidätysmenettely toteutuu käytännössä?
3. Minkälaisia tulkintaongelmia ennakonpidätyksen alaisen palkan määrän määrittämiseen liittyy, ja miten ne ovat ratkaistavissa?
4. Miten palkansaaja voi vaikuttaa oman oikeusturvaansa syntyyn?

1.3 Tutkimuksen rajaus ja rakenne

Tutkimuksessa keskitytään kotimaiseen vakituiseen työnantajaan, jolla on ennakoperintälain mukainen velvollisuus tilittää verojen osuus (arvio) verovirastolle jo palkanmaksun yhteydessä¹¹. Koska tutkimuksessa keskitytään ennakonpidätysmenettelyn tulkintaan, ei ole tarkoituksen mukaista tutkia kansainvälisen palkkauksen tuomia ongelmia.

Tutkimuksessa on tarkoitus käsitellä Suomessa yleisesti verovelvollista palkansaajaa. Koska tutkimuksessa keskitytään palkansaajan oikeusturvan muodotumiseen ennakonpidätysmenettelyssä, eivät rajoitetusti verovelvolliset suoraan kuuluvat tutkimuksen piiriin. Eri asia on, että samoihin tulkintaongelmiin ja rajavetotapauksiin saatetaan törmätä lähdeverotusta suoritettaessa.

Tutkimuksen pääasiallinen tarkastelun kohde on verojen kertyminen ennakoon palkkatuloista. Vaikka ennakonpidätyksen yhteydessä on lain mukaan pidettävä ja suoritettava myös sairausvakuutusmaksuja, ei niiden perimiseen ja pe-

¹¹ EPL 9 §.

rimisongelmiin oteta kantaa tässä tutkimuksessa erikseen. Menettelyllisesti sairausvakuutusmaksu peritään ennakonpidätyksen alaisesta tulosta, joten maksun periminen ei tuone tutkimuksen kannalta olennaisesti erilaisia näkökulmia.

Luvussa kaksi perehdytään ennakonpidätyksen toimittamiseen ja vastuunjakautumiseen. Ennakkoperintälaissa on määritelty ennakonpidätyksen tekniikkaa ja verotusmenettelylaissa on säädetty menettelyn velvoittavuudesta¹².

Tämän jälkeen tutustutaan erilaisiin suorituksiin työnantajalta työntekijälle, niihin liittyvine tulkintaongelmineen. Tuloverolakia ja oikeuskäytäntöä apuvälineenä käyttäen pyritään löytämään tulkintaongelmia aiheuttaneet kohdat ennakonpidätysmenettelyssä ja palkan määrittelyssä. Lukuun kolme on sijoitettu verovapaat korvaukset veronalaisia suorituksia. Esimerkkinä luvun kolme ongelmatilanteista voidaan mainita optioiden verotuksellinen kohtelu, riippuen optioiden luonteesta¹³.

Luvussa neljä pyritään selvittämään ne keinot, joilla palkansaaja pystyy turvaamaan oikeutensa menettelyssä, jossa hän on ns. kolmas osapuoli. Palkansaaja joutuu antamaan selvityksen tilanteesta yleensä vasta verovuotta seuraavan vuoden kesällä. Tarkoituksena on selvittää edellyttääkö laki tai asetukset varsinaisia velvoitteita palkansaajalle. Lisäksi kysytään, miten pitkälle työntekijä voi luottaa työnantajansa ammattitaitoon ennakonpidätystä toimitettaessa.

Luvussa viisi pohditaan ennakkoratkaisun merkitystä ennakonpidätysmenettelyssä sekä tulon veronalaisuuden ja menon vähennyskelpoisuuden määrittelyssä.

Luvussa kuusi esitellään eräs ennakonpidätykseen liittyvä tapaus. Kysymyksessä on verovapaasti maksettava matkustuskorvaus. Korvauksia on maksettu verohallinnon verovapaudelle asetettujen edellytysten vastaisesti useita vuosia kenenkään puuttumatta menettelyyn.

¹² Ennakkoperinnästä säädetään ennakkoperintälaissa (EPL) ja ennakkoperintäasetuksessa (EPA). Lisäksi verohallitus on antanut useita ohjeita koskien ennakonpidätyksen alaisen palkan määrittelyä.

¹³ Esimerkiksi Performance Share -optiot.

Lopuksi pyritään kokoamaan ajatuksia palkansaajan oikeusturvaa puoltavista seikoista sekä niitä heikentävistä asianhaaroista. Lisäksi pyritään esittämään sellaisia menettelytapoja, joilla palkansaajan oikeusturvaa voisi parantaa.

1.4 Tutkimuksen metodi

Tutkimus on perusteiltaan oikeusdogmaattinen. Siinä pyritään selvittämään, mitä ennakonpidätyksestä sanotaan ennakkoperintälaissa sekä miten muu verolainsäädäntö vaikuttaa ennakonpidätyksen toimittamiseen. Tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan miten hyvin laki tukee käytäntöä. Tutkimuksessa etsitään vastausta siihen antaako laki selkeät vastaukset arjen ongelmiin ja minkälaiset asiat ovat vaatineet oikeuslaitoksen tulkintakannanottoa.

Ensisijaisesti paneudutaan ennakkoperintälakiin ja sen säännöksiin edellä esitetyn mukaisesti. Toissijaisesti käsitellään verotusmenettelylain ja tuloverolain säännöksiä, sillä ne liittyvät läheisesti käsillä olevaan tutkimusongelmaan. Verotusmenettelylaissa on perusteet ennakonpidätyksen toimittamiselle sekä tuloverolaissa on perusteet ennakonpidätyksen alaisen palkan määrän laskemiseksi.

Tutkimuksessa pohditaan lainsäädännön oikeudenmukaisuutta työntekijän näkökulmasta. Tarkastelun kohteena on työntekijän oikeusturva menettelyssä, joissa toimijana on palkanmaksaja ja ensisijaisena lisäselvityksen antajana verovelvollinen itse. Tutkimuksessa sivutaan sitä, toteutuvatko yleiset oikeusperiaatteet ennakonpidätysmenettelyssä.

1.5 Käsitteistä

Tässä tutkimuksessa työnantajalla tarkoitetaan säännöllistä työnantajaa. Tutkimuksessa käytetään työnantajasta palkanmaksajan nimitystä niissä tilanteissa, joissa se paremmin kuvaa toimijan luonnetta. Todellisuudessa työnantaja saattaa olla eri kuin palkanmaksaja. Näin esimerkiksi silloin, kun työntekijä on suostumuksellaan siirretty tekemään työtään toisen työnantajan valvonnan ja ohjauksen alaisena.

Palkansaajalla, työn suorittajalla ja työntekijällä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa verovelvollista. Vaikka työnantaja on veloitettu toimittamaan ennakonpidätys palkkasuorituksista, on palkansaaja todellinen verovelvollinen eli veronmaksaja.

Veronsaajia käsitellään yhtenä kokonaisuutena, joiden edustajana ennakonpidätysmenettelyssä toimii verohallinto. Verovirastot ovat niitä instansseja, joihin sekä palkanmaksajat että palkansaajat ovat yhteydessä. Veronsaaja käsitettä käytettäessä tarkoitetaan sekä valtiota, kuntia, seurakuntia ja kansaneläkelaitosta.

Ennakonpidätyksen toimittamisvelvollisuuden määräytymisessä ei ole merkitystä onko työntekijä työ- vai virkasuhteessa työnantajaan. Virkasuhteesta maksettu palkka, palkkio, muu korvaus tai etuus on EPL 13 §:n mukaan aina palkkaa¹⁴. Tutkimuksessa tarkoitetaan työsuhteella sekä työ- että virkasuhteisia työntekijöitä.

Toimittamisella tarkoitetaan koko ennakonpidätysprosessia. Se sisältää ennakonpidätyksen laskemisen, pidättämisen sekä tilittämisen.

Pidättämisellä tarkoitetaan ennakonpidätyksen määrän erottamista bruttopalkasta. Jäljelle jää nettopalkka, joka tilitetään palkansaajalle, esimerkiksi hänen pankkitililleen.

¹⁴ Laitinen, WSOYpro, 4 luku.

Tilittämisellä tarkoitetaan ennakonpidätyksen määrän maksamista tilisiirtoa käyttäen veroviraston tilille.

Oikeusturvalla tarkoitetaan sitä, että se toteutuu, mikäli palkansaajalta menee oikea määrä veroja oikeaan aikaan. Oikeusturva heikentyy mikäli, palkanmaksaja pystyy tulkinnallaan vaikuttamaan palkansaajan verojen määrään tai hyötymään itse ennakonpidätysmenettelyn toimittamisesta. Oikeusturva on toteutunut silloin, kun palkansaajalle ei tule veronkorotuksia tai muita viivästysseuraamuksia muiden ennakonpidätysmenettelyyn osallistuvien toimesta.

2 Oikeusturvaan vaikuttavat menettelylliset säännökset

2.1 Ennakonpidätyksen toimittaminen

Ennakonpidätyksen toimittaminen on ensisijainen ennakkoperinnän toimittamismuoto. Ensisijaisuus merkitsee sitä, että suorituksen maksajat ovat velvollisia toimittamaan tulosta pidätyksen eikä tuloista määrätä tulonsaajalle ennakkoveroja ennakonkantona. Ennakkoperintä on verovelvolliselta perittävien verojen ja maksujen suoritukseksi verovuoden aikana ennen varsinaista verotusta tehtävää veron perimistä¹⁵.

Ennakonpidätystä pidetään arvonlisäveron lailla itseverotuksena. Työnantajan tulee tilittää verovirastolle itse laskemansa summan, jonka on perustuttava palkkakirjanpitoon¹⁶.

Ennakonpidätyksen toimittaminen voidaan jakaa kahteen eri osatekijään: pidättämiseen ja tilittämiseen. Molemmissa on tekijöitä, jotka vaikuttavat palkansaajan oikeusturvan syntymiseen.

2.2 Ennakonpidätysvelvollinen

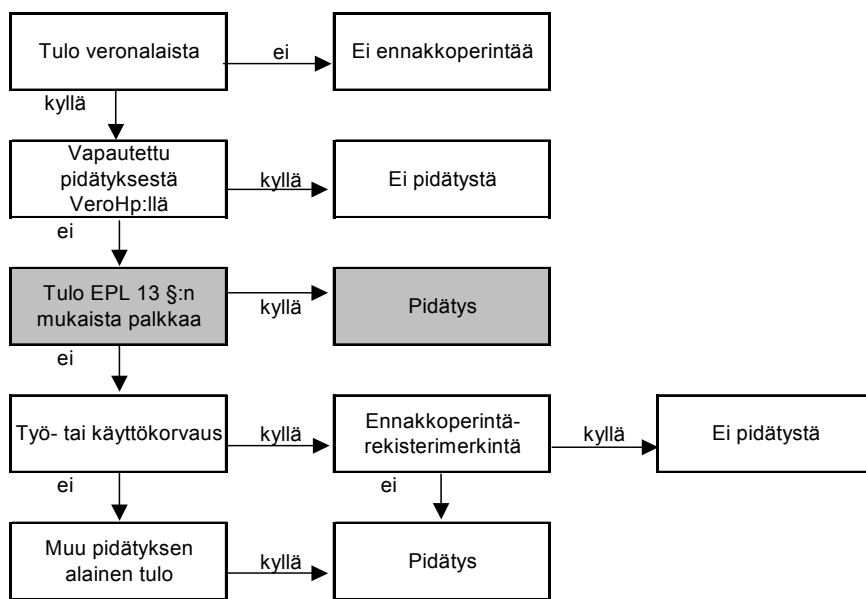
Verotusmenettelylain ensimmäisen pykälän kolmannen momentin mukaan verotus tapahtuu pääsääntöisesti ennakkoon ennakkoperintälain mukaisesti. Ennakonpidätysmenettely on säädetty palkanmaksajalle pakolliseksi menettelyksi. Lain sanamuoto kuuluu:

¹⁵ Laitinen, WSOYpro, 3 luku.

¹⁶ EPL 36 §: ”Kuukausivalvonta- ja vuosi-ilmoitusten on perustuttava kirjanpitovelvollisella palkkakirjanpitoon, muulla suorituksen maksajalla muistiinpanoihin. Palkkakirjanpidosta ja muistiinpanoista säädetään EPA:n 5. luvussa.”

VML 1 § 3 mom.: ”...Verojen suorituksiksi toimitetaan verovuoden aikana ennakoperintä sen mukaan kuin tässä laissa ja ennakoperintälaissa (418/59) säädetään...”.

Vakituiselle työnantajalle on säädetty velvollisuus pidättää verojen osuus palkasta ennen palkanmaksun suorittamista työntekijälle. Ennakonpidätys toimitetaan verokortin veroprosentin mukaisesti. Ennakonpidätyksellä pyritään mahdollisimman tarkkaan lopulliseen verotukseen. Lopullinen vero määräytyy kuitenkin vasta verovuoden loputtua.¹⁷

Kuva 2: Ennakonpidätysvelvollisuuteen vaikuttavat monet tekijät. (Laitinen, WSOYpro, muokattu).

Työnantajan velvollisuutta toimittaa ennakonpidätys veronalaisista suorituksista sovelletaan myös maksajan sijaismaksajaan¹⁸. Palkansaajan oikeusturvan varmistamiseksi palkansaajalla on oikeus saada palkkakorttia vastaavat tiedot myös sijaismaksajan toimittamista ennakonpidätyksistä.

¹⁷ EPL 3 §.

¹⁸ EPL 9 § 1 momentti.

Sijaismaksaja on velvollinen toimittamaan maksettavasta määrästä ennakonpidätyksen¹⁹. Sijaismaksajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta suorittaa sitä maksua, vaan sen suorittamisvelvollisuus on varsinaisella työnantajalla. Ellei pidätyksentoimittajasta ole varsinaisesti sovittu, saattaa väärinkäsitetystä tilanteesta ennakonpidätys tulla toimitetuksi kahteen kertaan tai jäädä toimittamatta kokonaan. Esimerkiksi tilanteissa, joissa sijaismaksaja korvaa vakituisen työnantajan kautta sijaismaksajalle tehdyn työsuorituksen. Tällöin palkansaajan on itse toimittava asian oikaisemiseksi.

Ennakonpidätysvelvollisuuden määrittäminen on tärkeää siksi, että työn teettäjällä on velvollinen toimittamaan joko ennakonpidätyksen palkasta tai ennakoperinnän työkorvauksesta. Kummassakin tapauksessa palkansaaja saa vain nettomääräisen rahasuorituksen, eikä siten voi tietää kumpaan työnantaja häntä käsittelee. Palkkatodistuksen tarkastusvelvollisuutta palkansaajalla ei ole, vaikka se olisikin hänen etunsa mukaista. Tämän kaltaiset ongelmat eivät liene yleisiä, jos palkansaaja toimittaa verokorttinsa ajoissa työn teettäjälle.

Myöhemmin tässä esityksessä käsitellään sitä, milloin työsuhde, ja siten ennakonpidätysvelvollisuus syntyvät.

2.3 Sivullisen tiedonantovelvollisuus

Työnantajalla on ennakonpidätysvelvollisuuden lisäksi sivullisen tiedonantovelvollisuus maksamistaan palkkasuorituksista²⁰. Sivullisen tiedonantovelvollisuus edellyttää palkansaajalle maksettujen suoritusilmoitusten ilmoittamista verovirastolle²¹. Tiedonantovelvollisuudesta säädettiin verotusmenettelylaissa vuonna 2004. Kyseessä oli asiaan liittyvien säädösten kokoaminen yhteen ja siten laintilan selkiyttäminen²². Lain sanamuoto kuuluu seuraavasti:

¹⁹ EPL 9 §.

²⁰ Tiedonantovelvollisuus on vaikei suorituksista olisikaan pitänyt toimittaa ennakonpidätystä. Näin esimerkiksi kotitaloustyönantaja, joka maksaa työntekijälleen alle tuhannen euron suorituksen.

²¹ VML 15 §.

²² HE 57/2004.

VML 15 §: ” Jokaisen on toimitettava verohallinnolle verotusta varten tarpeelliset tiedot maksamistaan tai välittämistään rahanarvoisista suorituksista, niiden oikaisuista, saajista ja suoritusten perusteista. Rahanarvoisella suorituksella tarkoitetaan muun ohessa palkkaa, luontoisetua ja palkkiota sekä työstä, tehtäväs-
tä tai palveluksesta maksettua korvausta sekä palkintoa, apura-
haa, stipendiä, tunnustuspalkintoa, opintotukea, kustannusten
korvausta, eläkettä, sosiaalietuutta, osinkoa, osakaslainaa, ra-
hasto-osuuden tuottoa, korkoa, vuokraa ja vakuutuskorvausta
sekä tekijänoikeudesta, patentista, kaivosoikeudesta tai muusta
sen kaltaisesta oikeudesta maksettua korvausta.”

Samassa tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnistä säädettiin seuraamukseksi hallinnollinen laiminlyöntimaksu²³. Sivullisen tiedonantovelvollisuutta laajennet-
taessa pyritään automatisoimaan henkilöverotusta aikaisempaa enemmän. Au-
tomatisoinnin onnistumisen kannalta on erityisen tärkeää, että palkanmaksajat
antavat toimittamistaan ennakonpidätyksistä vuosi-ilmoitustiedot ajallaan ja oi-
kean määräisinä, jotta informaatio tulisi esitetytyn veroilmoituksen pohjaksi
todellisuutta vastaavana.

Verovelvollisen laiminlyönti	Vähäinen puutteellisuus tiedoissa, eikä korjattu kehotuksesta. Väärä tiedonantomuoto tai myöhässä annettu ilmoitus.	Oleellinen puutteellisuus tai virhe tiedoissa ja korjattu vasta kehotuksesta.	Tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta annettu oleellisesti väärä tieto tai ilmoitus, tai ilmoitusta ei ole annettu ollenkaan.
Laiminlyöntimaksu suuruus	max 2 000 euroa	max 5 000 euroa	max 15 000 euroa

Kuva 3: Laiminlyöntimaksun suuruus eri tilanteissa VML 22a §:n mukaisesti. Laiminlyönti maksulla parannetaan myös palkansaajan oikeusturvaa. Maksulla pyritään estämään palkanmaksajan väärinkäytökset.

²³ HE 57/2004. Laiminlyönti maksun määrä määritellään Laissa verotusmenettelystä 22a §. Laiminlyöntimaksua koskeva päätös on muutoksenhakukelpoinen.

Vuosi-ilmoituksessa on ilmoitetut tiedot kohdennettava oikeille henkilöille verohallituksen määrittämien tunnistetietojen mukaisesti.

VML 22 § 1 mom.: ”Tässä luvussa tarkoitetun tiedonantovelvollisen on yksilöitävä tiedon kohteena oleva nimen lisäksi henkilötunnuksella tai yritys- ja yhteisötunnuksella tai, jos näitä tietoja ei ole, tiedonantovelvollisen hallussa olevilla muilla tunniste- ja yhteystiedoilla.”

Sivullisen tiedonantovelvollisuus parantaa sekä verotulojen kertymistä että palkansaajan oikeusturvaa. Verovirasto saa sivullisen antamista tiedoista tarkkailuinformaatiota, jolla se pystyy valvomaan ennakonpidätystenkin kertymistä. Tämä tarkkailu tapahtuu kuitenkin vasta verovuoden päättymisen jälkeen. Sivullisen tiedonantovelvollisuus edellyttää kaikkien palkanmaksujen ilmoittamista oli ennakonpidätys tehty tai ei. Joten vaikka ensisijainen ilmoittamisvelvollisuus on verotusmenettelylain mukaan verovelvollisella itsellään, niin kuten sanktioiden suuruudesta huomataan, on palkanmaksajalle kuitenkin säännelty vastuu suoritusten ilmoittamisesta.

2.4 Palkasta pidättäminen

Ennakonpidätyksen toimittaminen on ensisijainen ennakoperinnän toimittamismuoto. Ensisijaisuus merkitsee sitä, että suorituksen maksajat ovat velvollisia toimittamaan tulosta pidätyksen eikä tuloista määrätä tulonsaajalle ennakoveroja ennakonkantona. Ennakoperintä on verovelvolliselta perittävien verojen ja maksujen suoritukseksi verovuoden aikana ennen varsinaista verotusta tehtävää veron perimistä²⁴.

²⁴ Laitinen, WSOYpro, 3 luku.

Ennakonpidätystä pidetään arvonnäköveron lailla itseverotuksena. Työnantajan tulee tilittää verovirastolle itse laskemansa summan, jonka on perustuttava palkkakirjanpitoon²⁵.

Palkasta ennakonpidätys toimitetaan siten, että rahapalkan ja luontoisetujen yhteismäärän perusteella laskettu ennakonpidätyksen määrä vähennetään rahana maksettavasta palkasta²⁶. Jos palkka maksetaan kokonaan luontoisetuinä, ei ennakonpidätystä suoriteta²⁷. Luontoisetujen yhteismäärä ilmoitetaan kuitenkin verottajalle työntekijälle annettuna suorituksena. Luontoiseduista palkanäsaaja joutuu tällöin maksamaan verojen osuuden verotuksen päätymisen yhteydessä.

Ennakonpidätys on toimitettava myös etukäteen maksetusta palkasta eli palkkaennakosta, sitä maksettaessa tai tilille merkittäessä. Käytännössä pidätyksen toimittamisvelvollisuudella on merkitystä niissä tapauksissa, joissa palkkaennakko otetaan huomioon vasta seuraavan kalenterikuukauden puolella tapahtuvassa varsinaisessa palkanmaksussa.

Maksajan on tarvittaessa jaettava maksamansa kustannusten korvaukset veronalaisiin ja verovapaisiin korvauksiin. Veronalaisiksi katsottavat korvaukset ovat pidätyksen alaista palkkaa liitännäisvelvoitteineen.

Ennen pidätyksen toimittamista bruttotulosta vähennetään prosenttimääräiset vähennykset, kuten moottorisaha, hevonen ja traktori EPA 18 §:n mukaisesti sekä muut työstä välittömästi aiheutuneet kustannukset.

Pidätyksen toimittamisen jälkeen palkanmaksaja vähentää seuraavat pidätykset ja maksut maksettavasta palkasta: eläke- ja työttömyysvakuutusmaksu, ulosotto, työnantajan kuittaus (palkkaennakot), lisäeläkevakuutusmaksut, vakuutus-kassamaksut ja muut sovitut maksut.

²⁵ EPL 36 §: ”Kuukausivalvonta- ja vuosi-ilmoitusten on perustuttava kirjanpitovelvollisella palkkakirjanpitoon, muulla suorituksen maksajalla muistiinpanoihin. Palkkakirjanpidosta ja muistiinpanoista säädetään EPA:n 5. luvussa.”

²⁶ EPL 11 § 1 momentti, luontoisetujen ennakonperinnästä EPA 9 §.

²⁷ EPL 11 § 2 momentti.

Työnantajan on ilmoitettava verovirastolle työntekijälle maksamansa erä, vaikkei ennakonpidätystä olisikaan tullut suorittaa²⁸. Näin varmistetaan kaikkien verotusta varten tarvittavien tietojen kertyminen esitäytetyn veroilmoituksen pohjaksi.

Ennakonpidätys toimitetaan silloin, kun suoritus on tulonsaajan nostettavissa, toisin sanoen suoritusta maksettaessa tai tulonsaajan hyväksi tilille merkittäessä²⁹. Ennakonpidätysasetuksen mukaisesti ennakonpidätetyt varat tulee tilittää verovirastolle kalenterikuukauden 10. päivään mennessä ja vastaava valvontailmoitus annetaan 15. päivään mennessä³⁰. Palkanmaksajan tulisi palkanmaksun yhteydessä siirtää ennakonpidätetty osa pois yrityksen käyttövaroista velkatilille, sillä se on osa palkansaajalle kuuluvaa suoritusta, joka vain kohdistetaan ennakkoon verojen maksuun. Käytännössä ennakonpidätetty osa on yksi ”palkanmaksuerä”, jonka maksupäivä on EPA:ssa tarkoitettu kalenterikuukauden 10. päivä. Ennakonpidätys saattaa jäädä tilittämättä.

Vaikka suoranaista oikeusturvaa heikentävää riskiä ei ennakonpidätyksen tilittäminen myöhässä aiheutakaan palkansaajalle, niin jos ennakonpidätys jää tilittämättä ja ilmoittamatta, se voi aiheuttaa palkansaajalle lisäselvityksen antamisvelvollisuuden. Kuukausivalvontailmoitusten tarkoituksena on ennakonpidätysten kertymisen seuranta.

Verolainsäädännössä, ja täten myös ennakoperintälaissa käytetty työsuhteen käsite on siten itsenäinen käsite, että se kattaa sekä työlainsäädännön tarkoittaman työsuhteen että julkisoikeudellisen virkasuhteen³¹. Harkittaessa sitä, onko korvaus saatu työsuhteessa, ei oteta huomioon sellaisia työn teettäjän ja työn suorittajan välisen sopimussuhteen ulkopuolisia seikkoja, joita työn teettäjä ei voi havaita³². Ellei työn suorittajan tietoja löydy ennakoperintärekisteristä, toimii työn teettäjä työnantajana³³. Rekisteriotteen varsinainen esittäminen ei

²⁸ VML 15 § 1 momentti.

²⁹ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

³⁰ EPA 31 ja 32 §.

³¹ Myrsky – Linnakangas, 2002, s.18.

³² EPL 13 § 2 momentti.

³³ EPL 25 §.

ole ehdoton vaatimus työn suorittajalle³⁴. Työn suorittaja voi toimia työntekijänä siinäkin tapauksessa, että hän toisen toimeksiantajan töitä suorittaessaan toimii yrittäjän ominaisuudessa³⁵. Näin ollen työn suorittajan ja työn teettäjän välisen suhteen muoto riippuu heidän välisestä sopimuksestaan³⁶. Palkansaajan oikeusturvaa ei vaaranna täten työnantajan yksipuolinen päätäntävalta työn suorittajan asemasta.

EPL 11 §:n mukaan ennakonpidätys on toimitettava verokortin pidätysprosentin määräisenä. Jos ennakonpidätys toimitetaan liian pienenä verokortin mukaiseen pidätysprosenttiin verrattuna, muodostuu verovelvolliselle jälkiveroa. Voisiko jälkivero tällaisessa tapauksessa periä luottamuksensuojaan vedoten palkanmaksajalta. Tilanteesta ei ole olemassa oikeuskäytäntöä, joten ei voida osoittaa miten vahva luottamuksensuoja palkansaajalle syntyy, vai olisiko palkansaajan tullut tarkastaa palkkakortistaan ennakonpidätysprosentin suuruus jo verovuoden aikana.

2.5 Ennakonpidätyksen korjaaminen

2.5.1 Avoimen verotuksen aikana

Mahdollisuus väärin toimitetun ennakonpidätyksen korjaamiseksi parantaa palkansaajan oikeusturvaa huomattavasti. Tällöin ennakonpidätys ei jää toimittamatta sen vuoksi, ettei virhettä huomaa korjata säännönmukaisessa verotuksessa. Ja edelleen virheellisen ennakonpidätyksen korjaa virheen tekijä, ei verovelvollinen itse. Jos on kyse suhteellisen pienistä rahamääristä, palkansaaja ei välttämättä edes huomaa virheellisyyttä ja sen oikaisua. Palkkakortista tiedot tulee kuitenkin näkyä.

³⁴ Myrsky – Linnakangas, 2002, s. 174.

³⁵ Kaari, 2002, s. 16.

³⁶ Kaari, 2002, s. 14.

Suorituksen maksaja voi korjata virheellisesti liian pienenä toimittamaansa pidätystä vain saman kalenterivuoden aikana maksettavien suoritusten yhteydessä. Maksaja voi korottaa seuraavan suorituksen pidätystä enintään 10 prosentilla tällöin maksettavan suorituksen määrästä, ellei tulonsaaja anna suostumusta tätä suurempaan korotukseen. Kun ennakonpidätys on toimitettu liian pienenä tai jäänyt kokonaan toimittamatta, työnantajan tai muun suorituksen maksajan edun mukaista on korjata virhe mahdollisimman pian, koska suorituksen maksajalle virheestä aiheutuva veronlisäys lasketaan ajan kulumisen mukaan³⁷.

Liian suurena toimitetun pidätyksen maksaja voi korjata oikean suuruiseksi joko seuraavassa suorituksessa tai verovuoden jälkeenkkin maksamalla liikapidätyksen takaisin. Vuosi-ilmoitus on tällöin annettava korjattuna. Tilityksiäkin voi oikaista samalta kalenterivuodelta. Liian suurena toimitetun ennakonpidätyksen oikaiseminen on suositeltavaa, jos virhe on suorituksen maksajan aiheuttama. Myös tulonsaaja voi vaatia maksajaa oikaisemaan ennakonpidätystä esim. sillä perusteella, että verokorttiin on tehty takautuvia muutoksia. Vaikka ennakonpidätyksen oikaiseminen jälkeinpäin tällä perusteella saattaa tuntua suorituksen maksajasta kohtuuttomalta, estettä oikaisun tekemiseen ei ole.³⁸

Työnantaja saattaa periä takaisin aiheettomasti tai liian suurena maksamaansa palkkaa. Jos palkkaa peritään takaisin myöhemmin maksettavasta palkasta, se voidaan periä yleensä vain nettopalkasta kuten muutkin saatavat. Työnantaja voi periä aiheettomasti maksetun palkan takaisin nettomääräisenä ja oikaista tai hakea takaisin liikaa toimitetut ennakonpidätykset. Tämä on kuitenkin mahdollista vain niin kauan kuin verotusta ei ole toimitettu ja työnantaja voi oikaista tekemänsä vuosi-ilmoitusmerkinnät. Verotuksen toimittamisen jälkeen liikaa maksettu palkka peritään palkansaajalta takaisin bruttomääräisenä, ja palkansaaja pyytää itse verotustaan oikaistavaksi.³⁹

³⁷ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

³⁸ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

³⁹ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

Jos työnantaja on toimittanut ennakonpidätyksen aiheettomasti esim. verovaapaasta tulosta, verovirastokin voi palauttaa ennakonpidätyksen tulon saajalle⁴⁰. Ennakonpidätys palautetaan tällöinkin hakemuksesta. Lisäksi vaaditaan, ettei sitä ole luettu hyväksi verotuksessa eikä maksaja ole vielä oikaissut sitä EPL 21 §:n nojalla.

2.5.2 Verotuksen päättymisen jälkeen

2.5.2.1 Oma-aloitteisesti huomattavat virheet

Verovuoden jälkeen ei toimittamatta jääneen tai liian pienenä toimitetun ennakonpidätyksen oma-aloitteinen korjaaminen ole mahdollista⁴¹.

Liikaa tai aiheettomasti toimitettua ennakonpidätystä työnantaja tai muu suorituksen maksaja voi korjata vielä verovuoden jälkeenkkin maksamalla liikaa pidätetyn määrän tulonsaajalle. Samalla suorituksen maksajan on oikaistava vuosi-ilmoitukseen tehdyt merkinnät⁴². Periaatteessa oikaiseminen on mahdollista aina verotuksen päättymiseen eli verotusvuoden lokakuun loppuun asti.⁴³

Liikaa maksamansa pidätyksen suorituksen maksaja voi hakea verovirastolla takaisin, jos suorituksen maksaja on alentanut liikaa toimittamaansa pidätystä, esimerkiksi palauttamalla tulonsaajalle liikaa toimitetut pidätykset seuraavana vuonna, ja oikaissut vuosi-ilmoitusmerkinnät. Pidätyksen palauttaminen on mahdollista vielä verotuksen toimittamisen jälkeenkkin, ellei liikaa maksettuja pidätyksiä ole voitu lukea hyväksi lopullisessa verotuksessa.

⁴⁰ EPL 22 §.

⁴¹ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

⁴² EPL 21 §.

⁴³ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

2.5.2.2 Verotarkastuksissa todetut virheet

Verotuksen toimittaminen on nykyään massamenettelyä, sekä henkilö- että yrittäjäverotuksessa. Verotarkastuksessa tarkastetaan yrityksen ennakonpidätyksen oikeellisuutta. Verotarkastus voi olla kokonais- tai osittaistarkastus. Osittaistarkastuksessa tarkastetaan jokin ennalta määrätty osio, muun aineiston jäädessä tarkastuksen ulkopuolelle. Tästä on erityisesti mainittava verotarkastuskertomuksesta.

VML 14 §:n mukaan verovelvollisen on esitettävä kehotuksesta tarkastettavaksi kirjanpitoa, muistiinpanonsa sekä muu siihen liittyvä aineistonsa. EPL 37 §:n mukaan edellä mainittu velvollisuus koskee myös ennakoperintämenettelyä ja siinä asianosaisia. Lisäksi suorituksen maksajan on esitettävä suorituksen saajan maksajalle jättämä ennakonpidätystä koskeva aineisto. Myös ennakonpidätyksen alaisen suorituksen saaja on velvollinen esittämään tarkastettavaksi ennakonpidätystä koskeva aineisto, joka hänellä on hallussaan.

Ennakoperintälaissa tarkoitettuja suorituksia koskeva palkkakirjanpito on säilytettävä kymmenen vuoden ajan tilikauden päättymisestä, jos suorituksen maksaja on kirjanpitovelvollinen⁴⁴. Kun kysymyksessä on tilityspuute, on työnantajan esittämisvelvollisuus kymmenen vuotta, eli yleinen siviilioikeuden vanhemisaika⁴⁵. Muistiinpanot ja tositteet on säilytettävä kuusi vuotta sen vuoden lopusta lukien, jonka aikana suoritus on maksettu⁴⁶. Maksuunpanon tulee tapahtua kuudessa vuodessa sen vuoden lopusta lukien, jona ennakonpidätys olisi pitänyt toimittaa⁴⁷.

⁴⁴ EPL 36 §.

⁴⁵ Härkönen, 1988, s.73.

⁴⁶ EPL 36 §.

⁴⁷ Härkönen, 1988, s. 72.

2.6 Vilpillinen palkanmaksaja

Ennakonpidätysmenettely on itseverotusta. Ennakonpidätysvelvollinen työnantaja laskee ennakonpidätyksen määrän palkkasuorituksesta, pidättää sen ja tilittää verovirastolle.⁴⁸ Työnantaja antaa kuukausittain valvontailmoitukset toimittamistaan ennakonpidätyksistä⁴⁹. Ennakonpidätyksen tilityksen tulee täsmätä annettuun valvontailmoitukseen. Työnantaja on vastuussa paitsi ennakonpidätyksen toimittamisesta myös ennakonpidätyksen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun maksamisesta. Maksamatta jäänyt osa pannaan maksuun veronlisäykseen työnantajalle. Muuten ennakonpidätykseen ei puututa verovuoden aikana, pl. verotarkastuksessa havaitut avoimen verotuksen virheet.

Vilpillinen palkanmaksaja saattaa pidättää ennakon, mutta jättää sen tilittämättä verovirastolle. Ellei toimitettua ennakonpidätystä ole ilmoitettu vuosilmoituksella tai pidätys on ilmoitettu virheellisesti, se voidaan kuitenkin lukea verovelvollisen hyväksi luotettavan selvityksen perusteella⁵⁰. Luotettavana selvityksenä voitaneen pitää EPL 35 §:n mukaista palkansaajan tositetta, josta tulee käydä ilmi pidätetyt ennakot. Myös muu selvitys voinee olla mahdollinen.

⁴⁸ EPL 11 ja 12 §.

⁴⁹ EPL 32 §.

⁵⁰ VML 34 §.

3 Oikeusturvaan vaikuttavat aineelliset säännökset

3.1 Palkkaa vai työkorvausta

Työnantajan on tiedettävä milloin ja keneltä ennakonpidätys on toimitettava. Palkkaan liittyvien sivukulujen vuoksi työnantaja voi suosia työkorvauksen maksamista. Oikeuskäytännössä on ohitettu yhtiöitä ja katsottu korvauksen olevan saajalleen palkkaa.

Pääsääntöisesti ennakonpidätys toimitetaan työsuhteessa olevalle työntekijälle maksetusta korvauksesta. Työkorvauksesta ennakonpidätys toimitetaan, mikäli työntekijä ei kuulu ennakkoperintärekisteriin. Työsuhteen määrittäminen verotuksessa oli pitkään ongelmallinen 90-luvulla. Tämän vuoksi ennakkoperintälakia muutettiin siten, että työn teettäjän oli helpompi suojautua ennakoimattomilta jälkiseuraamuksilta (veronkorotuksilta). Ennakoitavuutta pyrittiin parantamaan, sillä verotuksellinen tarkastelu tehdään aina jälkikäteen. Työnteettäjän pitää kuitenkin tehdä ratkaisu ao. hetkellä. Lainsäädännöllä supistettiin palkan käsitettä ja itsenäisen yrittäjän käsitteen tilalle tuli työkorvauksen käsite. Lisäksi säädettiin ennakkoperintärekisteristä.⁵¹ Ennakkoperintärekisterimerkintä ei vapauta ennakonpidätyksen toimittamisesta silloin, kun maksettu korvaus on palkkaa⁵².

Työntekijä voi olla palkanmaksajaan nähden siis joko työsuhteessa tai alihankkijana. Työsuhteessa olevalle maksetaan korvausta palkkana ja alihankkijalle työkorvauksena. Työntekijä on työsuhteessa mikäli Työsopimuslain 1 §:n edellytykset täyttyvät⁵³. Varsinaisesti työsuhde määräytyy kokonaisarvion perusteella, ellei työnantajan ja työntekijän välillä ole kirjallista työsopimusta. Yrittäjällä on

⁵¹ Verohallituksen julkaisu B, luku 1.

⁵² Verohallituksen julkaisu E.

⁵³ Työsopimuslaki 26.01.2001/55 1 §: ”...työntekijä tai työntekijät yhdessä työkontana sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan... Lain soveltamista ei estä pelkästään se, että työ tehdään työntekijän kotona tai hänen valitsemassaan paikassa eikä sekään, että työ suoritetaan työntekijän työvälineillä tai -koneilla.”

yleensä useita toimeksiantajia ja lisäksi hänellä on olemassa yrittäjäriski, joka on selkeä merkki itsenäisestä työnteosta yrittäjänä.

Turun verovirasto otti kantaa työsuhteen kaltaisiin tunnusmerkkeihin seuraavassa ennakkoratkaisussa: ”Taksiyrittäjä haki ennakkoratkaisua siitä, voiko hän maksaa aikaisemmin määräaikaisessa työsuhteessa satunnaisesti olleelle kuljettajalle jatkossa korvauksen tehdystä taksiajotyöstä siten, että maksun saaja olisi jatkossa kuljettajan omistama avoin yhtiö, joka oli merkitty ennakkoperintärekisteriin. Verovirasto katsoi, että korvaus oli kuljettajan henkilökohtaisesta työstä EPL 13 §:n tarkoittamassa työsuhteessa maksettua palkkaa. Korvauksesta tuli toimittaa ennakonpidätys ja suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksu.”

Turun veroviraston antama ennakkoratkaisu perustuu edellä selostettuihin työsuhteen tunnusmerkkeihin. Kuljettaja olisi avoimen yhtiön työntekijänä edelleen suorittanut taksiautoilijalle työtä tämän johdon ja valvonnan alaisena, käyttäen taksiautoilijan omistamaa työvälinettä. Verotuksessa on palkaksi katsottu yrittäjälle maksettu korvaus tehdystä työstä myös silloin, kun todelliset olosuhteet vastaavat työsuhteen tunnusmerkkejä⁵⁴.

Verotuksellinen työsuhde, poiketen työoikeudellisesta työsuhteesta, on olemassa pelkästään sillä perusteella, että työn teettävä ja tekijä ovat tehneet nimenomaisen työ sopimuksen tai ovat muutoin yksimielisiä työnantaja-palkansaajasuhteen olemassaolosta riippumatta työsuhteen tunnusmerkkien täyttymisestä⁵⁵. Työsuhdetta määriteltäessä vain tosiseikat ovat ratkaisevassa osassa eikä sopimuksen nimellä ole merkitystä. Palkanmaksaja voi vaatia tai painostaa palkansaajia alihankintasopimukseen esimerkiksi säästääkseen sosiaaliturvamaksuissa sekä palkanlaskentakuluissa. Palkansaajan voidaan tästä huolimatta katsoa olevan verotuksellisessa työsuhteessa. Yrittäjä voi halutesaan toimia suhteessa toiseen työnteettäjään yrittäjänä ja toiseen työntekijänä.

⁵⁴ Saarinen - Pietarinen-Björklund, 2002, s. 586.

⁵⁵ Laitinen, WSOYpro, luku 4.

Ongelmallinen tilanne saattaa syntyä silloin, jos veroviranomaiset katsovat, että oman yhtiönsä lukuun toimiva työntekijä onkin varsinaisen työn teettäjän palkansaaja⁵⁶. Lähtökohtaisesti osakeyhtiön saamaa tuloa verotetaan aina osakeyhtiön tulona. Poikkeuksellisesti osakeyhtiö voidaan kuitenkin sivuuttaa verotuksessa, jos sen kautta kanavoitu tulo katsotaan osakkaan tai muun henkilön palkkatuloksi. Verotuksessa sivuuttamisessa ja tulon uudelleen kohdistamisessa on kysymys siitä, kuka on toiminut todellisena tulonsaajana.⁵⁷ Eli välissä oleva yhtiö sivuutetaan oikeaa verovelvollista haettaessa. Tällöin työn teettäjän toimittama ennakonpidätys työkorvauksista ei välttämättä riitä progressiivisesti verotettavan palkkatulon verojen maksuun. EPA 15 §:n mukaan työkorvauksesta toimitetaan 13 prosentin ennakonpidätys arvonlisäveron vähentämisen jälkeen. Oikeusturvan kannalta palkansaaja on heikoilla silloin, kun työnantaja on edellyttänyt osakeyhtiön perustamista ja verovirasto katsoo hänen työskennelleen palkansaajana.

Palkanmaksajan tulkintavastuuta on pyritty rajaamaan seuraavalla lainsäädännöllä:

EPL 13 § 2 mom.: ”Harkittaessa sitä, onko korvaus saatu työsuhteessa, ei oteta huomioon sellaisia työn teettäjän ja työn suorittajan välisen sopimussuhteen ulkopuolisia seikkoja, joita työn teettäjä ei voi havaita. Tällaisia seikkoja voivat olla esimerkiksi työn suorittajan toimeksiantajien lukumäärä ja muun toiminnan laajuus.”

Rajattaessa palkanmaksajan tulkintavastuuta, laajennetaan ehkä oikeutetustikin työn suorittajan vastuuta omasta verotuksesta. Työn suorittaja on kuitenkin parhaiten tietoinen asiaa liittyvistä tosiseikoista, toisaalta voi olla, ettei hän ole tietoinen miten eroaa työskentely palkansaajana tai alihankkijana.

Edellä mainitussa lainmuutoksessa huomioidaan, että työnantaja on saattanut maksaa vilpittömin mielin yrittäjälle työkorvausta, jättäen ennakonpidätyksen toimittamatta ja sosiaaliturvamaksut suorittamatta. Ennen lainmuutosta oli ky-

⁵⁶ Näin myös Saarinen – Pietarinen-Björklund, 2002, s. 586.

⁵⁷ Verohallituksen ohje E.

seenalaista, voiko kyseisissä tapauksissa olla samankaltaisia rangaistuseuraamuksia kuin, jos työnantaja olisi tahallaan jättänyt ennakonpidätykset ja sosiaaliturvamaksut toimittamatta.

Palkanmaksajalla on ennakonpidätysvelvollisuus myös alihankkijana toimivalle maksamistaan suorituksista, mikäli tämä ei kuulu enakkoperintärekisteriin. Työntekijä ei ole välttämättä tietoinen sitoutuessaan alihankintasopimukseen, että hänen tulisi ilmoittautua myös enakkoperintärekisteriin ja maksaa ennakoita verojen hoitamiseksi. Palkansaaja on kuitenkin osittain turvattu, sillä työn teettäjällä on velvollisuus tarkistaa kuuluuko hänen käyttämänsä alihankkija enakkoperintärekisteriin. Jollei työntekijä kuulu rekisteriin, tulee EPL 25 §:n mukaan suorituksen maksajan toimittaa ennakonpidätys.

Koska ennakonpidätysmenettelyssä verovelvollinen saa tiedon vasta verovuoden jälkeisenä vuonna hänen verovirastolle tilitetyistä ennakonpidätyksistään, voi syntyä tilanteita jolloin työntekijä ei ole tietoinen omasta asemastaan alihankkijana. Tällöin hänelle saatetaan maksuun panna verovuoden aikana tilitämättä jääneet ennakonpidätykset.

KVL katsoi ennakkoratkaisussaan 1995/192, että ”lääkäriaseman lääkärit toimivat muussa kuin työsuhteessa lääkäriasemaan. Lääkäriasema katsottiin kuitenkin vanhan EPL 6 §:n (nykyinen 25 §) nojalla velvolliseksi toimittamaan ennakonpidätys lääkäriaseman kautta lääkäreille maksettavista, potilailta kerättävistä palkkioista, ellei lääkäreillä ollut ammatinharjoittajina voimassa olevaa enakkoperintärekisterimerkintää.”

Jos sen sijaan katsotaan, että kyseessä on edellä mainituin perustein työsuhde, niin työn teettäjälle on silloin syntynyt ennakonpidätysvelvollisuus palkasta ja toimittamattomat, tai liian pienenä toimitetut, ennakonpidätykset voidaan panna työnantajalle maksuun EPL 38 §:n perusteella.

3.2 Palkan käsite

3.2.1 Ennakkoperintälain mukainen palkan käsite

Ennakkonpidätys tehdään tehdystä työstä maksettavasta korvauksesta. Lisäksi ennakkonpidätys saattaa tulla tehtäväksi työntekijälle maksettavista kustannusten korvauksista. Palkan käsite on määritelty EPL 13 §:ssä luettelona⁵⁸. Säännös on tarkoitettu tyhjentäväksi. Sen mukaan palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, etuutta ja korvausta, joka saadaan työ- tai virkasuhteessa⁵⁹. Verotuksessa palkan käsite on hyvin laaja. Se ei vastaa kaikilta osin palkan työoikeudellista määritelmää. Verotuksessa palkaksi katsotaan rahasuoritusten lisäksi sellaiset oikeustoimet, jotka joko korvaavat tai peittävät rahasuorituksia. Ennakkoperintälain 13 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kaikki työsuhteessa saadut palkkiot ovat ennakkonpidätyksen alaista palkkaa. Nimikkeestä huolimatta palkkiot käsitellään normaalisti työntekijän palkkana.

Työnantajan täytyy ehdottomasti tietää, mitä verotuksessa pidetään palkkana, jotta hän voi toimittaa ennakkonpidätyksen oikein. Palkasta työnantaja joutuu toimittamaan ennakkonpidätyksen ja maksamaan sosiaaliturvamaksun.⁶⁰ Ennakkonpidätyksen alaisen palkan määrittäminen saattaa aiheuttaa tulkinnaallisia tilanteita. Maksajan velvollisuus on selvittää onko tulo TVL:n mukaan veronalaista.

EPL 13 § 3 momentin mukaan palkkaan lasketaan lisäksi luontoisedut, joiden laskentaperusteista säädetään verohallinnon vuosittain antamassa päätökses-

⁵⁸ EPL 13 §: ”Palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, etuutta ja korvausta, joka saadaan työ- tai virkasuhteessa sekä kokouspalkkiota, henkilökohtaista luento- ja esitelmäpalkkiota, hallintoelimen jäsenyydestä saatua palkkiota, toimitusjohtajan palkkiota, avoimen- ja kommandiittiyhtiön yhtiömiehen nostamaa palkkaa sekä luottamustoimesta saatua korvausta.”

⁵⁹ Työsuhteen käsite määriteltiin edellisessä kappaleessa. Virkasuhdetta kohdellaan verotuksen työsuhteen kaltaisena.

⁶⁰ Kaari - Huolman-Lakari, 2007, s. 8.

sä⁶¹. Palkanmaksajan on oltava selvillä vuosittain muuttuvien luontoisetujen verotusarvoista.

Palkan käsite sisältää myös veronalaiset henkilökuntaedut. Myös kaikkien ikä-, kalliinpaikan- ja syrjäseutulisien, kuten myös joulurahojen, lahjapalkkioiden ja tantiemien eli tulospalkkioiden katsotaan olevan palkkaa⁶². Edelleen ennakonpidätyksen alaisena palkkana pidetään kokouspalkkioita, henkilökohtaista luento- ja esitelmäpalkkiota, toimitusjohtajan palkkiota, avoimen ja kommandiittiyrityksen yhtiömiehen nostamaa palkkaa sekä luottamustoimesta saatua korvausta⁶³. Työnantajan maksamat apurahat ja stipendit ovat pääsääntöisesti vastiketta työ/virkasuhteessa tehdystä työstä ja siten pidätyksen alaista palkkaa.

3.2.2 Tavarana tai palveluna saatu palkka

Palkkana pidettävä korvaus tehdystä työstä voi olla myös tavaraa tai palvelua. Esimerkiksi vaihtotyössä, jossa tehty työ korvataan rahapalkan sijasta vastatyösuorituksella. Kumpikin sopimuksen osapuoli katsotaan toisen työnantajaksi eli verotuksessa tässä katsotaan tapahtuvan kaksi, tai mahdollisesti useampia, oikeustointia. Ennakonpidätyksen alaiseksi palkan määräksi katsotaan se arvo, mikä työnantajan olisi pitänyt suorittaa työn tekijälle rahana, jos rahapalkasta olisi sovittu⁶⁴. KHO ratkaisun mukaisesti palkan katsotaan olevan sen vuoden verotettavaa ansiotuloa, jolloin vastatyösuoritus on vastaanotettu.

KHO 1969/5157 II 562: ”Kirvesmies A oli vuonna 1967 yhteensä 85 tuntia rakentanut B:n omakotitaloa. A ei ollut saanut rahapalkkaa, vaan B oli heidän tekemänsä sopimuksen mukaisesti vuonna 1968 korvannut A:n hänen hyväkseen tekemän työn vastavuoroisesti työllä. Koska A oli saanut B:lle tekemäs-

⁶¹ Verohp vuodelta 2008 toimitettavassa verotuksessa noudatettavista luontoisetujen laskenta-perusteista.

⁶² Verohallituksen julkaisu C, s. 253.

⁶³ EPL 13 § 1 momentin 2 kohta: Toimitusjohtajalle maksettava suoritus rinnastetaan palkan käsitteeseen, vaikkei toimitusjohtaja olekaan varsinaisessa työsuhteessa.

⁶⁴ Saarinen – Pietarinen-Björklund, 2002, s. 596–597.

tään työstä korvauksen vasta vuonna 1968, ei sanottu korvaus ollut A:n verotettavaa tuloa vuodelta 1967.”

Ajallinen kohdistuminen ei pääsääntöisesti aiheuta muutosverotusta palkansaajalla myöhemmän tarkastelun yhteydessä, mikäli tulo on verotettu vääränä verovuonna, mutta tulo on kuitenkin tullut verotetuksi. Palkansaajan kannalta ajallisella kohdistumisella voi olla merkitystä progressiivisen ansiotuloveron vuoksi. Palkanmaksajan on ennakonpidätystä toimittaessaan ja vuosi-ilmoituksia antaessaan oltava selvillä siitä, minkä vuoden tuloa palkka on. Tarkkaavainen palkansaaja voi kuitenkin korjata ajallisen kohdistumisen oikeaksi tarkastaessaan esitetyttä veroilmoitustaan. Edellä esitetyssä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa oli lisäksi kyse siitä pitääkö ennakonpidätystä toimittaa lainkaan eli oliko vastatyö verrattavissa palkanmaksuun.

Lomamatkat

Työntekijän työmatkasta ei synny veronalaista tuloa. Puolison osallistuminen työmatkalle voi olla palkkaa tai muuta veronalaista etuutta, ellei puolison osallistumista voida perustella kansainvälisellä tavalla tai työtehtävillä.⁶⁵

KHO 1985/4700: ”Virvoitusjuomia valmistavan yhtiön myyntijohtaja oli työnantajansa määräyksestä toiminut isäntänä yhtiön asiakkailleen järjestämällä ulkomaanmatkoilla. Myyntijohtajan puoliso oli asiakkaan vaatimuksesta osallistunut Pariisiin tehdylle matkalle. KHO katsoi, että myyntijohtajan matkat olivat työmatkoja, joista hän ei saanut veronalaista etua. Puolison osallistumisesta matkalle sen sijaan katsottiin myyntijohtajan saaneen veronalaisen edun.”

Asiakkaan vaatimus puolison osallistumisesta tapaamiseen ei ollut peruste matkan verovapaudelle. Huomattavaa kuitenkin on, että korkein hallinto-oikeus on katsonut edunsaajan olevan yhtiön myyntijohtaja, eikä hänen puolisonsa, joka varsinaisesti käytti kyseisen matkan. Kyseessä on lahja työntekijälle. Myyn-

⁶⁵ Saarinen - Pietarinen-Björklund, 2002, s. 598.

tjohtajan veronalaisiin tuloihin lisättiin puolison matkasta aiheutuneet kustannukset.

Vuonna 1997 korkein hallinto-oikeus, KHO 1997/340, katsoi puolisoiden matkojen tapahtuneen yhtiön intressissä, kun puoliset olivat velvollisia huolehtimaan vieraista yhtiön edustusmajalla. Puolisoiden matkat eivät olleet veroalaista tuloa työntekijöille. Voitaneen myös katsoa, että jos puoliso suorittaa matkalla työtehtävää, esimerkiksi toimii tulkkina, niin työntekijälle ei katsota syntyvän tästä veronalaista tuloa.

KHO 1994/2928: ”A:n työnantaja oli kustantanut A:lle ulkomaanmatkan. Ennakkoratkaisun mukaan osa matkaedusta oli ennakkoperinnän alaista palkkaa. A:n verotus toimitettiin työnantajan antaman ennakonpidätystodistuksen tietojen mukaisesti.

Verotarkastuksessa kävi ilmi, että matkaedun arvosta toimitettu ennakonpidätys 914 markkaa oli tilitetty lääninverovirastolle vähentämättä sitä A:lle maksetusta rahapalkasta. A:n tuloon lisättiin jälkiverotuksen 914 markkaa. Lääninoikeus kumosi jälkiverotuksen perusteenaan, että työnantajan palkasta antama ennakonpidätystodistus oli virheellinen, mutta että toimittamatta jäänyttä ennakonpidätystä ei ollut luettava A:n lisäpalkaksi. KHO katsoi tarkastusasiamiehen valituksesta A:n saaneen 914 markkaa enemmän palkkaa kuin mistä häntä oli verotettu ja saattoi jälkiverotuksen voimaan valtionverotuksen osalta.”

Työnantaja oli hakenut ulkomaan matkan verokohtelusta ennakkoratkaisun ja toiminut sen mukaisesti. Ilmeisesti inhimillisen erehdyksen vuoksi toimitettu ennakonpidätys oli jäänyt kirjaamatta palkkakirjanpitoon ja sen vuoksi jäänyt vähentämättä työntekijän rahapalkasta. Näin ollen työntekijän saama palkka oli 914 markkaa suurempi kuin mitä oli ilmoitettu ja todellisuudessa verotettu. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaisesti verotus toimitettiin jälkiverotuksin. Palkansaajan olisi pitänyt ilmoittaa verotusmenettelylain edellyttämän ilmoitusvelvollisuuden mukaisesti saamansa lisätulo, 914 markkaa.

Arvokkaat merkkipäivälahjat ja lahjakortit

Tuloverolain 69 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti arvoltaan kohtuulliset lahjat, jotka työntekijä saa työnantajalta huomionosoituksena tavanomaisena merkkipäivänä, eivät ole veronalaista palkkatuloa. Kohtuullisena on pidetty palkansaajan 1-2 viikon bruttopalkkaa vastaava määrä⁶⁶. Tätä arvokkaammat lahjat luetaan saajalleen koko arvoltaan palkkatuloksi. Palkaksi ne luetaan myös siinä tapauksessa, että merkkipäivälahjan antaminen ei ole yrityksessä tavanomaista eli koko henkilökunnan etu, vaan se kohdistuu yhteen työntekijään.

Työnantajan pitää lahjaa antaessaan selvittää, mikä on lahjan arvo, yleensä ostohinta tai pitkään omistuksessa olleen hyödykkeen käypä arvo. Jos merkkipäivälahjan arvo on verovapaasti annettavan lahjan arvoa suurempi, pitää siitä toimittaa ennakonpidätys sekä selkeästi palkkatositteessa osoittaa, että ennakonpidätys kyseisestä lahjasta on toimitettu.

Lahjan verovapauden edellytyksenä on, että lahjat on saatu ”*muuna kuin rahana tai siihen verrattavana suorituksena*”. Lahjakortit, kuin myös ostokortit, jota ei ole yksilöity tietyn esineen ostoa varten, ovat saajalleen ennakonpidätyksen alaista palkkatuloa. Vastaavasti saatu syntymäpäiväraha tai yrityksen vuosipäivänä annettu rahalahja työntekijöille ovat normaalisti työsuhteesta johtuvaa palkkaa.

KHO 1997/1232: ”Työnantajan henkilökunnalleen antama joululahja käsitti muun muassa tilauskortin, joka oikeutti tilamaan yhden aikakauslehden vuosikerran 16 aikakauslehden joukosta. Tilauskorttia oli pidettävä rahaan verrattavana suorituksena, joka työnantajalta saatuna oli veronalaista palkkatuloa ja josta työnantaja oli siten velvollinen toimittamaan ennakonpidätyksen.”

⁶⁶ Jussilainen - Kaari - Määttä - Viitanen, 2004, s. 49.

Tapauksessa lahja verotettiin palkkatulona, sillä työntekijälle katsottiin jäävän liian suuri valinnanvapaus⁶⁷.

Tavaralahjojen verovapauden ja veronalaisuuden raja vaihtelee tapauksen toiseikkojen mukaisesti. Jos lahja on arvoltaan kohtuullinen ja koko henkilökunnan käytössä, se on yleensä verovapaa. Verohallituksen ohjeistuksessa on vähäisen lahjan arvoksi määritelty 100 euroa⁶⁸.

3.2.3 Talkootyö

Työntekijällä on oikeus siirtää saatavansa toisen oikeushenkilön perittäväksi, mutta verotuksessa tämä saattaa merkitä kahta oikeustoimea, palkkasuorituksen vastaanottaminen ennakonpidätyksen toimittamisen jälkeen sekä lahjoitus palkansaajan valitsemaalle henkilölle. Palkkana pidetään myös sellaisia suorituksia, joita suorittaa ennalta nimetty henkilö, vaikka palkka siirrettäisiinkin etukäteissopimuksella yleishyödyllisen yhdistyksen käyttöön, ns. talkootyö. Talkootyö on yleensä korvauksetta toisen lukuun tehtyä työtä. Talkoilla tehtävän työn tulee olla ”jokamiehentyötä”, joka ei edellytä erityistä ammattitaitoa tai pätevyyttä.

Verolaissa ei ole erityistä talkootyön määritelmää, vaan asia arvioidaan kokonaisuutena tapauskohtaisesti. Vastikkeellinenkin työ voi tietyin edellytyksin olla talkootyötä. Verotonta talkootyötä voi olla ainoastaan perinteinen talkootyö sekä tietyin edellytyksin rekisteröidyn yleishyödyllisen yhdistyksen hyväksi tehty työ. Verotuskäytännössä verottomana talkootyönä on pidetty luonteeltaan tilapäistä, selvästi rajatun tehtävän suorittamista. Jatkuva ja pidempiaikainen toimeksiantosuhde viittaa yleensä siihen, ettei kysymys voi olla talkootyönä pidettävästä toiminnasta.⁶⁹

Alla esitetyn korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun mukaan työ ei ollut niin sanottua talkootyötä, kun työn suorittamiseen liittyi henkilökohtainen vastuu.

⁶⁷ Kaari - Huolman-Lakari, 2007, s. 43.

⁶⁸ Verohallituksen julkaisu, C.

⁶⁹ Verohallituksen julkaisu D.

Tapauksessa on kysymys ääntenlaskijoista, joilla oli työtä suorittaessaan henkilökohtainen virkavastuu. Lisäksi keskuslautakunta oli erikseen nimennyt työn suorittavat henkilöt ja työnjohto oli tapahtunut ääntenlaskupaikalla.

KHO 1996/3729: "...Ääntenlaskentapaikalla oloaika oli määrätty etukäteen ja laskenta tapahtui pöytäpäällikön ohjeiden mukaan. Ennakkoäänien laskenta on tapahtunut kansanedustajan vaaleista annetussa laissa säädetyllä tavalla. X:n vaalipiirin keskuslautakunta oli vastannut ennakkoäänien laskennasta ja ottanut itselleen laskijat. Ääntenlaskijat olivat toimineet virkavastuulla."

Tehdystä työstä maksettavaa korvausta suorittaessaan maksajan tulee tiedottaa onko kyseessä työsuhde. Työsuhteen käsitettä käsiteltiin edellisessä luvussa. Talkootyötä tekeväille voi tulla yllätyksenä, jos häntä myöhemmin verotuksessa kohdellaan palkansaajana. Tällöin hänen, yhdistykselle lahjoittamansa, työtulo luetaan hänen palkakseen ja palkanmäärä katsotaan saajayhdistykselle annetuksi lahjaksi. Palkaksi luettava määrä voi olla suurikin, mikäli työtä on tehty koko verotuksen oikaisun mahdollistavalta ajalta eli viideltä vuodelta.

3.2.4 Päättyneestä työsuhteesta saadut palkat

Palkkaa ovat myös korvaukset, jotka saadaan entiseltä työnantajalta työsuhteen päättyessä⁷⁰. EPL 13 §:n mukaan palkalla tarkoitetaan suorituksia, jotka saadaan työsuhteessa. Lain kohdassa ei ole erikseen osoitettu, että suoritukset tulisi saada työsuhteen aikana. Täten kaikki suoritukset, joiden maksuperuste on työsuhteessa, katsotaan EPL 13 §:n mukaiseksi palkaksi. Maksettaessa tällaisia jälkikäteissuorituksia on niistä toimitettava ennakonpidätys.

Esimerkkinä voidaan mainita korvaus tuotekehityksestä, jonka palkansaaja jättää palkanmaksajansa käyttöön. Vaikka kyseessä on korvaus oikeudesta esimerkiksi tuotantomalliin, niin verotuksellisesti kyse on työsuhteessa tehdystä työstä eli ennakonpidätyksen alaisesta palkasta.

⁷⁰ Saarinen – Pietarinen-Björklund, 2002, s. 594.

Kun teos on luotu työsuhteessa työntekijän tehdessä normaaleja työtehtäviään, syntyy tekijänoikeus alun perin työntekijälle. Oikeus työtehtäviä täyttäessä luotun teokseen kuuluu työnantajalle, jos siitä voidaan katsoa sovitun joko nimenomaisesti tai hiljaisesti. Esimerkkinä voitaneen mainita tietokoneohjelma, joka syntyy ohjelmoijan työskennellessä työnantajan palveluksessa, taikka lehtiartikkeli, jonka toimittaja kirjoittaa työnkuvansa mukaisesti. Korvaus edellä mainituista on normaalisti ennakonpidätyksen alaista palkkaa. Työsopimuksessa voi olla sovittuna, että tekijänoikeuden luovutus tarkoittaa kertajulkaisu-oikeutta ja työntekijällä voi olla oikeus saada tekijänoikeuskorvausta esimerkiksi uusinta esityksistä. Näin muun muassa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä KHO 1981 II 606, jossa uusintaesityksestä maksettu korvaus oli näyttelijöille käyttökorvausta eikä palkkaa.⁷¹

KHO 1990/139: ”Yhtiö oli maksanut eräille työntekijöilleen korvausta elektrodin pituuden mittauslaitteen keksimisestä sekä palkkiota innovaation ilmoittamisesta yhtiön innovaatiolautakunnalle ja patenttihakemuksen jättämisestä. Näitä korvauksia oli pidettävä, kun ei ollut näytetty, että keksintö tai muu innovaatio ei olisi ollut luettavissa asianomaisen työntekijän työtehtäviin ja ottaen huomioon korvauksen suorittamisen ajankohdan, työntekijälle maksettuna ennakonpidätyksen alaisena palkkana, josta yhtiön oli suoritettava myös työnantajan sotumaksu. Kysymys ei siis ollut näiden korvausten osalta EPL 6 §:ssä (*Nykyään EPL 25 §*) tarkoitetusta palkkiosta, josta ei ollut suoritettava työnantajan sotumaksua.”

Tekijänoikeuskorvauksia kutsutaan ennakoperinnässä käyttökorvauksiksi. Näitä ovat korvaukset kirjallisen, taiteellisen tai tieteellisen tekijänoikeuden sekä valokuvaan perustuvan oikeuden käyttämisestä tai käyttöoikeudesta maksetut korvaukset.⁷² Jos korvaukseen oikeuttava työ on syntynyt työsuhteessa voi korvaus siitä olla ennakonpidätyksen alaista palkkaa tai käyttökorvausta.

⁷¹ Jussilainen - Kaari - Määttä - Viitanen, 2004, s. 78.

⁷² Jussilainen - Kaari - Määttä - Viitanen, 2004, s. 75.

Työ- ja käyttökorvaukset voidaan olosuhteista riippuen katsoa palkaksi, josta on toimitettava ennakonpidätys ja sosiaaliturvamaksu. Ratkaisevana tekijänä voitaneen pitää, sitä onko korvauksen kohde, oikeus tai keksintö, syntynyt normaaleissa työskentelyolosuhteissa. Uusintaesityksen kohtelu poikkeaa tässä siinä, että sen eteen ei ole enää tehty työtä, vaan tehdystä työstä saatu varsinainen palkka on verotettu jo aiemmin.

3.2.5 Luento- ja esitelmäpalkkiot sekä hallintoelimen jäsenyydestä saadut palkkiot

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 1993 antamassa ratkaisussaan erotellut yhtiökokousta valmistelevan työn puheenjohtajan toimimisesta. KHO on katsonut, että yhtiökokouksen puheenjohtajan palkkio on ollut palkkaa ja ennakonpidätyksen alainen suoritus.

KHO 23.9.1993/3523: ”Professori A, joka oli ollut osakeyhtiön yhtiöoikeudellinen asiantuntija ja muun muassa avustanut yhtiötä yhtiökokousten valmistelussa, oli toiminut myös yhtiökokouksen puheenjohtajana. Yhtiökokousten puheenjohtajana toimimista oli pidettävä sellaisena erillisenä yksittäisenä tehtävänä, joka ei liittynyt A:n lainopillisena neuvontatoimintana harjoittamaan ammattitoimintaan. Näin ollen yhtiön maksamia suorituksia A:lle yhtiökokouksen puheenjohtajan tehtävästä oli pidettävä ennakkoperintälain 4 §:ssä (*Nykyään EPL 13 §:ssä*) tarkoitettuna palkkana, josta yhtiön oli toimitettava ennakonpidätys ja suoritettava työnantajan sosiaaliturvamaksu.”

Seuraavana vuonna korkein hallinto-oikeus antoi päin vastaisen ratkaisun. Kyseessä oli liikkeenjohdon konsultti, joka vastaavasti osallistui yhtiöiden hallitusten toimintaan.

KHO 1994 B 548: ”Liikkeenjohdon konsultti oli osakkaana yrityskonsultointia harjoittavassa osakeyhtiössä ja työskenteli myös yhtiössä päätoimisesti. Yhtiön asiakkaina olevien yhtiöi-

den hallitukseen kuulumisen liittyi konsultointitoimeksiantoihin eikä yhtiölle maksettua korvausta ollut pidettävä palkkana.”

Luentopalkkiot ovat kokouspalkkioiden lailla palkkana pidettäviä palkkioita, vaikka työsuhdetta ei korvauksen saajan ja maksajan välillä olisikaan. Vuonna 2005 verohallitus on antanut ohjeen, jonka mukaan *”muuna kuin palkkana pidetään pelkkää luennointia laajempien koulutuskokonaisuuksien valmistelusta ja pitämisestä maksettuja palkkioita”*⁷³.

Edellä esitetyn kolmen tapauksen perusteella voitaneen päätellä, että luento- ja kokouspalkkio ovat palkkaa, mikäli ne ovat itsenäisiä ja erillisiä toimeksiantoja. Mikäli ne kuuluvat osana suurempaan kokonaisuuteen, josta on saatettu sopia jo etukäteen, ne ovat korvausta työn suorittavalle yhtiölle. Korvausta yhtiölle ne ovat siinäkin tapauksessa, että luennoitsija selkeästi on työn suorittavan yhtiön työntekijä.

Lain kohdassa on erikseen mainittu toimitusjohtajan palkkio. Toimitusjohtaja toimii hänet johtajakseen valitun yhtiön lukuun. Palkkiota pidetään ennakkoperintälain mukaisena palkkana, josta on toimitettava ennakonpidätys. Toimitusjohtaja ei ole työsuhhteessa yhtiöön hänen työnsä luonteen vuoksi, vaan hän on yksi yhtiön toimintaa ohjaavista elimistä, jolta vaaditaan työntekijästä poikkeava riippumattomuutta. Poikkeuksena edellä esitettyyn tulkintaan muodostavat saneeraustilanteet, joissa toimitusjohtaja on konsulttina toimivan yhtiön työntekijä. Tällöin palkkio voi olla korvausta konsulttiyhtiölle eikä palkkaa toimitusjohtajalle. Kuitenkin, jos konsultointijakso näyttää työn luonteen ja toimeksiannon pitkäaikaisuuden vuoksi muodostuvan jatkuvaksi, on korvaus tulkittu palkaksi⁷⁴.

KHO 1985/1767: ”Yhtiön A ja konsulttiyhtiön B välillä oli vuonna 1977 tehty kaksi kuukautta kestävä kirjallinen sopimus, joka koski muun ohessa A:n hallinnon organisointia ja siihen liittyviä henkilövalintoja. B:n toimitusjohtaja C oli sen mukaisesti ottanut hoitaakseen muun ohessa A:n toimitusjohtajan ja konttoripäällikön tehtävät. Hänen tehtävänsä oli alun perin tarkoitettu

⁷³ Verohallituksen julkaisu, B, luku 4.1.

⁷⁴ Saarinen - Pietarinen-Björklund, 2002, s. 593.

määräaikaiseksi konsulttityöksi, kun A:n konttoripäällikön, toimitusjohtajan ja kirjanpidon avustajan työsuhde oli purettu vuonna 1977 ja C oli määrätty toistaiseksi hoitamaan näitä toimia. KHO katsoi, että näissä oloissa ja C:n työskentelyn A:ssa jatkuttua useita vuosia ilman yhtiöiden välillä tehtyjä nimenomaisia sopimuksia, että A:n suoritukset B:lle alkuperäisen kahden kuukauden sopimuksen jälkeiseltä ajalta olivat C:n palkkaa, josta A:n oli ollut pidätettävä ennakot ja suoritettava sosiaaliturvamaksu.”

Korkein hallinto-oikeus päätyi vastaavanlaiseen ratkaisuun päätöksessään KHO 1982 II 571. Poikkeuksena edellä selostettuun tapaukseen oli, että toimitusjohtajana jatkoi sama henkilö nyt uuden konsulttiyhtiön palveluksessa. Toimeksiannon kestoa ei ollut mitenkään rajoitettu.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuista ei käy selville miten pitkään toimitusjohtajan ”vuokraaminen” konsulttiyhtiöltä voi jatkua, ilman että palkkio katsottaisiin toimitusjohtajan henkilökohtaiseksi palkaksi. Vuonna 1985 antamissaan perusteluissa korkein hallinto-oikeus perusteli ratkaisuaan sanoilla ”*ilman yhtiöiden välillä tehtyjä nimenomaisia sopimuksia.*” Käsitykseni mukaan palkkion maksaminen toimitusjohtajalle ilman ennakonpidätyksiä tulee olla väliaikaista ja tapahtua tilanteessa, joka ei ole normaali yrityksen elämänkaarelle.

3.3 Verovapaat vai veronalaiset edut

3.3.1 Henkilökuntaedut

Verovapaista henkilökuntaeduista säädetään TVL 69 §:ssä. Sen nojalla veronalaiseksi tuloksi ei katsota, ellei lain veronalaiseksi säädettyjä etuja koskevista säännöksistä muuta johdu, koko henkilökunnan tai työnantajan palveluksesta eläkkeellä olevien työnantajalta saamaa tavanomaista ja kohtuullista etua työnantajan järjestämästä terveydenhuollosta lukuun ottamatta työnantajan

työntekijälle suorittamaa korvausta terveydenhuollosta tai sairaudesta johtuneista kustannuksista; henkilökunta-alennusta työnantajan tuottamista tai kaupan pitämistä tavaroista tai palveluksista; merkkipäivälahjaa tai vähäistä muuta lahjaa, joka on saatu muuna kuin rahana tai siihen verrattavana suorituksena; etua työnantajan järjestämästä virkistys- tai harrastustoiminnasta tai työnantajan kustantamasta liikuntasetelistä taikka etua työnantajan järjestämästä yhteiskuljuksesta asunnon ja työpaikan välisillä matkoilla.

Tuloverolaissa puhutaan koko henkilökunnasta. Säännöksen soveltaminen edellyttää jonkinasteista kollektiivisuutta, minkä vuoksi sitä ei voida soveltaa, jos etu koskee niin pientä joukkoa, että edun järjestämisestä aiheutuneet kustannukset muodostuvat kohtuuttomiksi.⁷⁵

Työnantajalta saadun lahjan antamisen tarkoitus, antamisperuste, laatu ja arvo ovat ratkaisevia arvioitaessa lahjan veronalaisuutta⁷⁵. Lahja voidaan antaa verovapaasti, mikäli sen arvo ei ylitä saajan kahden viikon bruttopalkkaa. Ylimenevältä osalta lahjan arvo on saajalleen ennakonpidätyksen alaista palkkaa. Rahalahjat ja määrittelemättömät lahjakortit ovat saajalleen kokonaisuudessaan palkkaa. Rahalahjaan verrattavana suorituksena pidetään myös lahjaa, jonka saaja voi vapaasti valita (ks. KHO 1997/1232).

KHO 1981/1666 (B II 602): ”Yhtiö oli antanut lahjakortteja ja esinelahjoja työntekijöilleen, jotka olivat tulleet palvelleeksi yhtiötä 30 vuotta tai olivat täyttäneet 50 tai 60 vuotta taikka eronneet yhtiön palveluksesta. Lahjakorttien osalta katsottiin jääneen näytämättä, että ne olisi annettu tietyn yksilöidyn esineen ostopäätöksen varten. Kysymys oli siten palkasta. Esinelahjojen (maalaukset, levysoitin, stereot) osalta sen sijaan katsottiin, kun esineiden hankintahinta oli ollut kohtuullinen ja kun ei ollut näytetty, että työntekijät olisivat saaneet esineet vapaasti valita, että kysymyksessä oli sellainen tavanomainen merkkipäivälahja, joka ei ollut saajan veronalaista tuloa eikä siis myöskään palkkaa.”

⁷⁵ Laitinen, WSOYpro, luku 5.

Työnantajan palkansaajalle työkäyttöä varten järjestämän tietoliikenneyhteyden yksityiskäyttö on verovapaa etu TVL 69.4 §:n mukaan. Säännös koskee sekä kiinteähintaisia että käytön mukaan laskutettavia tietoliikenneyhteyksiä. Yhteys voi olla kotipääteellä tai matkapuhelimessa. Myöskään työntekijän käyttöön hankitusta laitteistosta ja ohjelmistoista ei synny veronalaista etua edellyttäen, että ne on hankittu työkäyttöä varten ja laitteisto on edelleen työnantajan omistuksessa.⁷⁶ Nettiedun verovapaus ei edellytä, että se olisi koko henkilökunnan käytössä. Nettietu ei ole verovapaasti korvattavissa, jos työntekijä ensin itse maksaa yhteyden, ja sitten laskuttaa työnantajaansa.

Esimerkkinä henkilöstöannin rajanvedosta ovat liikunta- ja kulttuurisetelit, joista toinen on verovapaa henkilökunnan etu ja toinen on veronalaista ansiotuloa saajalleen. Työnantajan järjestämä tavanomainen ja kohtuullinen, koko henkilökunnalle suunnattu virkistys- ja harrastustoiminta on verovapaa etu.

Liikunta on osa tätä toimintaa. Liikunta voidaan maksaa liikuntapaikan tai kolmannen tahon liikuntaseteleillä taikka työnantajan ja palveluntuottajan välisellä suoralla laskutuksella. Verovapaan edun on oltava työnantajan järjestämä. Työnantajan kuittia vastaan maksamat palkansaajan itse valitseman harrastuksen maksut ovat aina veronalaisia. Verovuoden 2004 alusta on säädetty verovapaaksi työnantajan kustantama liikuntaseteli. Edellytyksenä on, että etu on koko henkilökunnan käytettävissä. Työnantajan antaman liikuntaedun kohtuullisuutta joudutaan käytännön verotustyössä arvioimaan euromääräisenä. Arvioinnin lähtökohdaksi käy edelleen noin 200 euroa vuodessa.⁷⁷

Vaikka verohallinnon ohjeessa puhutaankin virkistys- ja harrastustoiminnasta, ei kulttuuriseteli KVL:n mukaan ollutkaan verovapaa etu vaan saajalleen ennakonpidätyksen alaista tuloa.

KVL 2005/56: ”Työnantajan henkilökunnalleen kustantamaa mahdollisuutta käyttää ns. kulttuuriseteliä maksuvälineenä erilaisissa kulttuurilaitoksissa ja –tapahtumissa ei pidetty tuloverolain

⁷⁶ Laitinen, WSOYpro, luku 5.

⁷⁷ Verohallituksen julkaisu G.

69 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun työnantajan järjestämänä verovapaana virkistys- ja harrastustoimintana. Työntekijän saama etu oli tuloverolain 61 §:n 2 momentissa tarkoitettua veronalaista ansiotuloa.”

Työnantajan tulee koko ajan seurata oikeuskäytäntöä, lakiuudistuksia ja verohallinnon ohjeita tietääkseen mistä eristä ennakonpidätyksen alainen palkka kostuu.

3.3.2 Luontoisedut

Palkka voidaan maksaa rahapalkan lisäksi, tai sen sijaan, luontoisetuina. Verohallitus määrää vuosittain yleisimpien luontoisetujen raha-arvot. Yleisimmät luontoisedut ovat asuntoetu, autotallietu, ravintoetu, täysihoitoetu, autoetu, puhelinetu. Verohallinnon päätöksessä luontoisetujen laskentaperusteista on kuitenkin lievennys siltä varalta, jos edun käypä arvo onkin alhaisempi kuin päätöksen mukainen luontoisetuarvo, niin käytetään verotuksessa tuota alhaisempaa käypää arvoa⁷⁸.

Useimmin korjausta ennakonpidätyksen ja lopullisen verotuksen välillä vaatii autoedun arvo. Ennakonpidätystä tehtäessä työnantaja useimmiten laskee autoedun arvon kuukausikohtaisen arvon mukaisesti, ja toimittaa tästä määrästä ennakonpidätyksen. Verotusta toimitettaessa kuitenkin usein lähetetään kysely todellisista yksityisajojen kilometrimääristä työntekijälle eli edun käyttäjälle⁷⁹.

Luontoisetujen käyttäminen voi olla verovelvolliselle myös edullista. Esimerkiksi puhelinedun verotusarvo on 20 euroa kuussa riippumatta todellisista puhelinkuluista⁸⁰. Poikkeuksena sellaiset tapaukset, joissa käypä arvo jää alle 20 euron kuussa. Tällöin puhelinedun verotusarvona voitaneen pitää todellisia syntyneitä kustannuksia.

⁷⁸ Verohp luontoisetujen laskentaperusteista v. 2008 toimitettavassa verotuksessa 27 §.

⁷⁹ Verohp luontoisetujen laskentaperusteista v. 2008 toimitettavassa verotuksessa 17 § 2 momentti.

⁸⁰ Verohp luontoisetujen laskentaperusteista v. 2008 toimitettavassa verotuksessa 26 §.

Muiden etujen arvo on edun järjestämisestä työnantajalle aiheutuneiden välittömien kustannusten määrä.⁸¹

On mahdollista, että koko palkka maksetaan luontoisetuina. Tällöin ennakonpidätystä ei tarvitse, tai voida, toimittaa. Luontoisetujen arvo on kuitenkin ilmoitettava vuosi-ilmoituksessa, jolloin verotus tapahtuu lopullisen verotuksen yhteydessä.

3.3.3 Kustannusten korvaukset

Työstä aiheutuneet kustannukset voidaan ottaa huomioon joko ennakoperinnässä tai lopullisessa verotuksessa. Verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneet menot ns. luonnolliset vähennykset⁸². Ellei palkanmaksajan ja palkansaajan välillä ole vuoropuhelu kustannusten korvauksista, niin palkansaajalle saattaa jäädä epäselväksi mistä kuluista hänelle on maksettu korvauksia ja mistä ei. Näin koska työnantajalla on myös oikeus hylätä esimerkiksi työntekijän tekemä matkalasku. Niiltä osin kuin työnantaja ei korvaa tai vähennä menoja, ne voidaan ottaa huomioon jo ennakonpidätysprosenttia määrättäessä verovelvollisen verotoimistolle esittämän selvityksen perusteella.

Verovapaista kustannusten korvauksista ei ole ennakonpidätysvelvollisuutta niiden verovapausluonteen vuoksi. Ennakoperintä toimitetaan vain veronalaisesta tulosta. Jos tulo on säädetty verovapaaksi, perintää ei toimiteta.

Työnantajan korvaamat ja vähentämät muut kuin työstä välittömästi aiheutuneet kustannukset ovat sen sijaan saajalleen pidätyksen alaista palkkaa. Myös tavanomaisten elantomenojen korvaaminen on palkkaa. Ongelmaksi muodostuu erien tulkinnallisuus. Esimerkiksi työnantajan työntekijälle korvaamia fysioterapiakäyntejä voidaan pitää palkkana. Toisaalta voidaan ajatella tällaisen kustannuksen olevan kustannus siitä, että työntekijät pystyvät käymään töissä eikä

⁸¹ Kaari - Huolman-Lakari, 2007, s. 29.

⁸² TVL 31 §.

kustannus varsinaisesta työn tekemisestä. Jälkikäteistarkastuksessa tällaisen toiminnan sairautta ennaltaehkäisevä vaikutus saattaa hämärtyä ja erä saataan vastoin sen tarkoitusta katsoa palkansaajan eduksi.

Palkansaajan on esitettävä työnantajalle luotettava selvitys työstä aiheutuneista kustannuksista. Muutoin työnantajan on arvioitava kustannukset. Palkanmaksajalla on velvollisuus arvioida syntyneet kustannukset mahdollisimman oikeanmääräisesti. Myöhemmässä tarkastelussa arvioitujen kustannusten määrä on arvioitava kustannusten syntyhetken informaation perusteella. Ei liene palkansaajan oikeusturvan mukaista arvioida syntyneiden kustannusten oikeellisuutta myöhemmin saadun informaation perusteella. Selvitettyjen tai arvioitujen kustannusten ylittävä osa korvauksesta on saajansa palkkatuloa.

Palkanmaksajan tulisi oikaista arvioimiensa kustannusten määriä, mikäli uutta informaatiota myöhemmin saadaan.

Palkanmaksaja voi myös korvata kustannuksia sellaisen matkalaskun perusteella, joka ei vastaa matkalaskun sisältövaatimuksia. Myöhemmässä tarkastelussa nämä korvaukset saatetaan sisällyttää palkansaajan palkkaan perusteetomina maksettuina verovapaina kustannusten korvauksina. Voitaneen kysyä, missä määrin korvausten saajan tulisi olla tietoinen ko. sisältövaatimuksista. Ongelmallisin tilanne lienee silloin, kun kustannusten korvaaja on edellyttänyt itse tekemänsä matkalaskupohjan käyttöä.

Edellä tarkoitettuja työnantajan korvattavia tai vähennettävissä olevia kustannuksia eivät kuitenkaan ole työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut, työttömyyskassamaksut, asunnon ja varsinaisen työpaikan välisistä matkoista, viikonloppumatkoista aiheutuneet kustannukset eivätkä ammattikirjallisuuden hankkimisesta aiheutuneet menot.

Työnantaja saa korvata palkansaajalle kustannuksia maksetun palkan lisäksi ennakonpidätyksiä toimittamatta tai työnantaja saa vähentää kustannusosuu-den kokonaiskorvauksesta ennen ennakonpidätyksen toimittamista. Ellei palkansaajan ja palkanmaksajan välillä ole käytettävästä käytännöstä erikseen

keskusteltu, saattaa siitä syntyä väärinkäsityksiä. Näin ollen palkansaaja voi käsittää väärin sen mitä eria hänen kokonaiskorvaukseensa sisältyy, vai onko kustannusten korvaukset maksettu palkan lisäksi.

Palkanmaksaja saattaa maksaa työehtosopimuksen mukaista päivärahaa, tai muuta korvausta, vaikka se ei olisikaan verolainsäädännössä määritelty verovapaaksi kustannusten korvaukseksi. Esimerkiksi päivärahan verovapauden edellytyksenä on verolainsäädännön määrittämän varsinaisen työpaikan olemassa olo. Vain varsinaiselta työpaikalta tehdyt matkat oikeuttavat verovapaisiin päivärahoihin. Poikkeuksena erityisen toimialan työntekijöille maksetut päivärahat niiltä päiviltä, jolloin työmatkalla yövytään. Ellei palkanmaksaja ole tietoinen tällaisesta erosta, hän saattaa maksaa päivärahoja verovapaina kustannusten korvauksina. Tällöinkin jälkikäteistarkastelussa päivärahat lisätään palkansaajan verotettavaan ansiotuloon.

3.4 Kannustinjärjestelmät

3.4.1 Yleistä kannustinjärjestelmistä

Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät ja erityisesti työsuhdeoptiot ovat yleisyneet viime aikoina⁸³. Osakeperusteisilla kannustinjärjestelmillä pyritään sitouttamaan henkilöstöä pidemmäksi aikaa kuin perinteisellä bonuspalkkiojärjestelmällä pystytään sitouttamaan⁸⁴.

Tuloverolain 66 §:ssä on säännelty osakeperusteisten kannustinjärjestelmien verokohtelusta. Osakeperusteisia kannustinjärjestelmiä ovat henkilöstöannit ja työsuhdeoptiot. TVL 66 §:n mukaan ansiotuloa ovat etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta merkitä yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan (*henkilöstöanti*) sekä etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempaan hintaan

⁸³ Haapaniemi, 2006, ss. 35.

⁸⁴ Haapaniemi, 2006, s. 49.

vaihtovelkakirjalainan, optiolainan, optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella (*työsuhdeoptio*).

3.4.2 Henkilöstöanti

3.4.2.1 Tuloverolain 66 §:n 1 ja 2 momentti

Tuloverolain mukaan henkilöstöannista saatu etu ei ole kokonaisuudessaan ansiotuloa. Verosta vapaa on oikeus merkitä työnantajaosakeyhtiön osakkeita käypää alempaan hintaan, jos alennus on enintään 10 prosenttia.

TVL 66 § 1–2 mom.: ”Työsuhteeseen perustuva osakeanti. Ansiotuloa on etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta merkitä yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan. Etu on veronalaista siltä osin kuin osakkeen tai osuuden hinnasta saatu alennus on enemmän kuin 10 prosenttia osakkeen tai osuuden käyvästä hinnasta. Jos etu ei ole henkilöstön enemmistön käytettävissä, saatu alennus on koko määrältään veronalaista tuloa.

Julkisesti noteeratun osakkeen tai osuuden käypä hinta on osakeantipäätöstä edeltäneen kalenterikuukauden ajalta laskettu keskimääräinen hinta. Jos osakkeen ensimmäistä noteerausta seuraavan kalenterikuukauden keskimääräinen hinta on edellä tarkoitettua hintaa alempi, edun veronalaisuus ja sen arvo lasketaan alemman arvon perusteella.”

Säännöksessä on ennakonpidätystä ajatellen monta tulkinnallista kysymystä. Milloin henkilön katsotaan olevan työsuhteessa? Mitä pidetään henkilöstön enemmistönä? Muuttuuko tilanne kun kyseessä on konserni? Mikä on osakkeen arvo? Milloin ennakonpidätys on suoritettava?

Työsuhdetta ei ole ymmärrettävä suppeasti. KHO:n ratkaisussa 1997/41 työsuhdeoptiosäännöksiä sovellettiin yhtiön hallintoelimissä oleviin henkilöihin. Henkilöstöantisäännöstä voidaan tulkita vastaavasti.⁸⁵ Hallituksen esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, koskeeko TVL 66 §:n 1 momentti vain työnantaja-osakeyhtiön osakkeita vai myös muun samaan intressipiiriin kuuluvan yhtiön osakkeita⁸⁶.

Verovapaata 10 prosentin osuutta sovelletaan vain, jos etu on henkilöstön enemmistön käytössä. Pääsääntöisesti enemmistönä pidetään yli puolta yhtiön henkilöstöstä. Ellei henkilöstön enemmistöllä ole oikeutta etuun, saatu alennus on koko määrältään veronalaista tuloa. Säännöstä voitaneen soveltaa, jos anti suunnataan vain kotimaassa työskenteleville, vaikka henkilökunnan enemmistö on ulkomailla⁸⁷. Riittävänä voitaneen pitää myös sitä, että enemmistön kriteeri täyttyy joko konserni- tai yhtiötasolla⁸⁸.

Muiden kuin julkisesti noteerattujen osakkeiden käypänä arvona voidaan muun selvityksen puuttuessa käyttää osakkeen varojen arvostamisesta annetun lain 9 §:ssä tarkoitettua matemaattista arvoa.

Julkisesti noteeratun osakkeen käypänä arvona pidetään osakeantipäätöstä edeltäneen kalenterikuukauden keskimääräistä hintaa. Jos kuitenkin osakkeen ensimmäistä noteerausta seuraavan kalenterikuukauden keskimääräinen hinta on alhaisempi, käytetään tätä alhaisempaa hintaa.

Ennen ennakonpidätyksen toimittamista on vielä selvitettävä minkä kalenterivuoden tuloa henkilöstöannista saatu etu on. Henkilöstöannissa etu realisoituu silloin, kun edun saajasta tulee osakkeiden omistaja eli sinä ajankohtana jolloin osakkeet merkitään. KHO:n ratkaisun mukaan etu katsottiin luovutusrajoituksista huolimatta sen verovuoden ansiotuloksi, jona osakkeet merkittiin ja osakkeiden omistajalle siirtyi sekä tuotto- että äänioikeus⁸⁹. Myöskään osakkeisiin

⁸⁵ Haapaniemi, 2006, s. 237-238.

⁸⁶ HE 109/1988.

⁸⁷ Andersson – Linnakangas, 2006, s. 313.

⁸⁸ Haapaniemi, 2006, s. 239.

⁸⁹ KHO 13.6.2001 T 1423.

mahdollisesti liittyvä ehdollinen palautusvelvollisuus ei ole siirtänyt verotuksen toimittamista velvollisuuden poistumishetkeen⁹⁰.

3.4.2.2 Ennakonpidätyksen toimittaminen

Satunnaisista eduista, kuten henkilöstöannin merkintäedusta, ennakonpidätys toimitetaan joko edun saamista seuraavan palkkakauden palkanmaksussa tai siten, että pidätys jaksetaan saman kalenterivuoden jäljellä oleville palkka-kausille⁹¹. Edun arvo lisätään rahana maksettavaan määrään ja tästä yhteismäärästä toimitetaan ennakonpidätys. Ennakonpidätys toimitetaan silloin, kun edunsaaja merkitsee osakkeet.

Kun säännöksessä mainitut edellytykset täyttyvät, vähennetään edun arvosta kymmenen prosentin verovapaa osuus ennen ennakonpidätyksen toimittamista. TVL 66 §:ssä sanotaan, että etu on veronalaista siltä osin, kuin ... alennus on enemmän kuin 10 prosenttia.

Esimerkki 1: Henkilöstön enemmistölle myydään osakkeita osakeantipäätöksen mukaisesti 15 eurolle/osake. Julkisesti noteeratun yhtiön osakkeen käypä arvo on 20 euroa. Verovapaasti osakkeen saisi luovuttaa 18 euron hintaan ($20 \text{ e} \times (100\% - 10\%)$). Edun arvo on 5 euroa, josta verotettavaa etua on 3 euroa ($18 \text{ e} - 15 \text{ e}$).

3.4.2.3 Oikeusturvakysymykset

Henkilöstöannista saadun edun verovuoden määrittelyn yhdenmukaisuus parantaa verovelvollisen oikeusturvaa. Kun etu tulee aina veronlaiseksi osakkeiden merkintähetkellä, ei tästä synny oikeusturvaa heikentävää tulkinnallisuutta.

⁹⁰ Haapaniemi, 2006, s. 237.

⁹¹ EPA 9 §.

Tulkinnallisuutta sen sijaan on käyvän arvon määrittelyssä, työsuhteen määrittelyssä sekä enemmistön määrittelyssä.

Ennakonpidätys suoritetaan osakeantipäätöksen jälkeen ja päätösajankohdan mukaisin tiedoin. Lopullisessa verotuksessa on mahdollista käyttää jälkikäteisvertailuhintana ensimmäisen noteerauksen jälkeisen kalenterikuukauden keskimääräistä hintaa. Oikeusturvansa varmistamiseksi edun saajan on oltava tietoinen siitä, mitä käypää arvoa käytettiin edun arvoa laskettaessa ennakonpidäystä varten. Edun saajan on itse haettava oikaisua verotukseensa.

Muissa kuin julkisesti noteeratuissa yhtiöissä ei jälkikäteisvertailulle ole tarvetta, sillä matemaattinen arvo pysyy vähintään kalenterivuoden ajan samana. Matemaattisen arvon laskemisessakin saattaa tapahtua virheitä.

Ennakonpidätyksen toimittajan tulee suorittaa edun arvon laskenta. Osakkeen käyvän arvon määrittäminen väärillä laskentaperusteilla saattaa jättää ennakonpidätyksen liian alhaiseksi. Ellei verovelvollinen korjaa tätä väärää käypää arvoa lopulliseen verotukseen, se saattaa myöhemmin aiheuttaa viivästysseuraamuksia ja mahdollisesti myös veronkorotuksen.

Väorien laskentaperusteiden lisäksi osakkeen käyvän arvon määrittelyä saattavat vaikeuttaa arvon erilaiset määräytymisperusteet muiden kuin julkisesti noteerattujen yhtiöiden ja julkisesti noteerattujen yhtiöiden välillä. Ongelma syntyy silloin, kun yhtiö on listautumassa pörssiin ja anti suoritetaan listautumisen yhteydessä. Henkilöstöantiin sovelletaan tällöin vain TVL 66 §:n 1 momentin mukaista sääntelyä ja yhtiötä pidetään muun kuin julkisesti noteerattuna⁹².

Työsuhteen ja enemmistön määrittelyn problematiikkaa käsiteltiin jo edellä olevassa luvussa. Oikeusturva heikentyy sellaisissa tilanteissa, joissa edun antaja mieltää TVL 66 §:n soveltuvan ko. tilanteeseen ja laskee edun käyttäen säännöksen tarjoamaa 10 prosentin alennusta. Ellei verovelvollinen osaa korjata, tai edes ymmärrä korjata, tilannetta lopulliseen verotukseen, se saattaa myöhemmin aiheuttaa viivästysseuraamuksia ja mahdollisesti myös veronkorotuksen.

⁹² Haapaniemi, 2006, s. 245.

3.4.3 Työsuhdeoptiot

3.4.3.1 Tuloverolain 66 §:n 3 momentti

Tuloverolain 66 §:n 3 momentin mukaan työsuhdeoptiosta saatu etu on ansiotuloa. Työsuhdeoptio-oikeus liittyy aina nimensä mukaisesti työsuhteeseen ja on siten pääasiassa ennakonpidätyksen alaista palkkaa⁹³.

TVL 66 § 3 mom. ” Veronalaista ansiotuloa on myös etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempaan hintaan vaihtovelkakirjalainan, optiolainan, optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella (*työsuhdeoptio*). Edun arvoksi katsotaan osakkeen tai osuuden käypä arvo sillä hetkellä, kun työsuhdeoptiota käytetään, vähennettynä verovelvollisen osakkeesta tai osuudesta ja työsuhdeoptiosta yhteensä maksamalla hinnalla. Etu katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona työsuhdeoptiota käytetään. Työsuhdeoptiota katsotaan käytettävän, kun verovelvollinen saa tai hankkii sen kohteena olevat osakkeet tai osuudet. Työsuhdeoption käyttämiseen rinnastetaan sen luovutus. Tällöin edun arvoksi katsotaan työsuhdeoption luovutushinta vähennettynä luovuttajan maksamalla hinnalla. Työsuhdeoption perusteella saatua etua pidetään työsuhdeoption alkuperäisen saajan veronalaisena ansiotulona siinäkin tapauksessa, että hän on luopunut oikeudestaan lahjoittamalla työsuhdeoption edelleen tai muutoin luovuttanut työsuhdeoption intressipiirissään olevalle taholle. Näitä luovutuksia ei pidetä työsuhdeoption käyttämisenä.”

Samoin kuin henkilöstöannin yhteydessä myös työsuhdeoption ennakonpidätyksessä pitää ensin määrittellä ketkä ovat työsuhteessa yhtiöön. Toimitusjohtaja ja hallituksen jäsenet ovat muiden työntekijöiden ohella työsuhteessa, kun

⁹³ EPL 13 § 3 momentti.

tarkastellaan työsuhdeoptioita⁹⁴. Työsuhdeoptioina voidaan pitää myös oikeutta merkitä muun kuin työnantajayhtiön yhtiön osakkeita, esimerkiksi samaan konserniin kuuluvan toisen yhtiön osakkeita.

Edun arvo lasketaan osakkeen päivähinnan keskiarvosta. Käytettäessä niin kutsuttua *cashless exercise* –menettelyä osakkeen käypänä hintana voitiin pitää sitä hintaa, jolla osake osakemerkinnän jälkeen välittömästi myytiin⁹⁵. *Cashless exercise* –menettelyssä osakkeet myydään välittömästi merkinnän jälkeen yhtenä kokonaisuutena.

Muiden kuin julkisesti noteerattujen osakkeiden käypänä arvona voidaan muun selvityksen puuttuessa käyttää osakkeen varojen arvostamisesta annetun lain 9 §:ssä tarkoitettua matemaattista arvoa.

TVL 66 § 3 momentin mukaan lahjoitetun optio-oikeuden käyttö verotetaan kuin lahjoitusta ei olisi tapahtunut. Tällöin on ennakonpidätys suoritettava kuin työsuhhteessa oleva olisi itse käyttänyt optio-oikeuden.

3.4.3.2 Ennakonpidätyksen toimittaminen

Säännöksen mukaan veronalaisena ansiotulona pidetään osakkeen tai osuuden käyvän arvon ja merkintähinnan erotusta siinä vaiheessa, kun kohde-etuus saadaan tai hankitaan⁹⁶. Ennakonpidätys toimitetaan tämän ajankohdan mukaisesti. Pääsääntöisesti palautusvelvollisuusehto ei estä verotuksen realisoitumista.

Työsuhdeoption käytöstä syntyvästä edusta toimitetaan ennakonpidätys kuten henkilöstöannin edusta. Ennakonpidätys toimitetaan joko edun saamista seuraavan palkkakauden rahapalkan maksamisen yhteydessä tai jaksotettuna kalenterivuoden jäljellä oleville palkkakausille siltä osin kuin rahapalkan määrä

⁹⁴ KHO 1997:41.

⁹⁵ KHO 2004:80.

⁹⁶ Haapaniemi, 2006, s. 277.

riittää ennakonpidätyksen toimittamiseen.⁹⁷ Jollei kalenterivuonna ole yhtään palkanmaksua jäljellä, ei työsuhdeoption käyttämisestä syntyneestä edusta ole toimitettava ennakonpidätystä. Vuosi-ilmoituksella edun määrä kuitenkin ilmoitetaan.

Esimerkki 2: Työsuhteessa olevalle myydään osakkeita osakeantipäätöksen mukaisesti 14 eurolla/osake. Hän on maksanut optio-oikeudestaan 1 euron/osake. Yhtiön osakkeen käypä arvo merkintähetkellä on 20 euroa. Edun arvo on 5 euroa, joka on optio-oikeuden käyttäjälle veronalaista ansiotuloa.

Jos henkilö on optio-ohjelman aikana työskennellyt sekä kotimaassa että ulkomailla, jaetaan edun arvo veronalaiseen ja Suomessa verovapaaseen osaan. Verovapauden edellytyksenä on, että kuuden kuukauden sääntö täyttyy⁹⁸. Tällöin ennakonpidätys suoritetaan vain Suomessa työskentelyn ajalta.

Ennakonpidätys saattaa jäädä toimittamatta, mikäli palkansaaja ei ole enää edun realisoituessa sen järjestäneen työnantajan palveluksessa. Etu on kuitenkin aikanaan olleesta työsuhteesta saatua palkkaa, joka on merkittävä sen antaneen työnantajan vuosi-ilmoitukseen.⁹⁹

Samaan konserniin kuuluvan optio-oikeuden käytön tuottaman edun ennakonpidätyksen on velvollinen hoitamaan se yhtiö, jonka palveluksessa työntekijä oli merkitessään optio-oikeuden. Sillä ei ole merkitystä minkä konserniyhtiön osakkeisiin optio-oikeus antaa oikeutuksen.

Verovelvollisella on myös oikeus maksaa ennakot hakemuksesta ennakon täydennysmaksuna. Tämä ei kuitenkaan poista työnantajan ennakonpidätysvelvollisuutta.

Ennakonpidätyksen määrä voidaan ottaa huomioon jo kannustinjärjestelmää rakennettaessa. Ns. performance shares –mallissa osa optio-oikeuksien osakkeista jätetään antamatta edun saajalle. Sen sijaan näillä osakkeilla, tai niiden

⁹⁷ EPA 9 §.

⁹⁸ TVL 77§ 2 momentti.

⁹⁹ Laitinen, WSOYpro, luku 5.

arvon mukaisella rahalla, kustannetaan edun saajan ennakonpidätys. Tällaisella kannustinjärjestelmä mallilla varmistetaan edun saajan veronmaksukyky, ja näin kaikki tästä johtuvat verot tulevat maksetuiksi etupainotteisesti.

3.4.3.3 Oikeusturvakysymykset

Mikäli edun antanut yhteisö käyttää päivän keskihintaa, se tulisi ilmoittaa verovelvolliselle, jotta hän voi varmistua, että edun arvo on oikein laskettu. Toisaltaan verovelvollinen voi myös itse tarkastaa osakkeen keskihinnan ja laskea, että edun arvo on oikein laskettu. Verotusmenettelylaki edellyttää esitetytyn veroilmoituksen tarkastamista ennen lopullista verotusta.

Käytännössä työnantajan saattaa olla mahdotonta selvittää edun syntyminen esimerkiksi merkintä oikeutta luovutettaessa. Tällöin edun saaja on itse vastuussa siitä, että ennakonpidätys tulee toimitetuksi. Muussa tapauksessa hänen tulonsa tulevat verotetuksi vasta lopullisessa verotuksessa korkoseuraamuksiin. Hän ei voi vedota toimittamattomaan ennakonpidätykseen välttyäkseen korkoseuraamuksista.

Kun etu realisoituu jo optio-oikeutta käytettäessä eli osakkeita ostettaessa ja ellei palkkatulo riitä kattamaan niistä aiheutuvaa verovelkaa optio-oikeuksien käyttäjä voi joutua myymään kohdeosakkeet voidakseen maksaa syntyneen verovelan. Tällöin kannustinjärjestelmän sitouttamisvaikutus heikkenee tai ainakin sitouttamisaika lyhenee. Maksukykyisyysperiaatteiden toteutuminen kyseenalaistuu tällaisessa menettelyssä. Tämä oikeusturvakysymys kuitenkin koskee koko verojärjestelmää eikä ainoastaan ennakonpidätysmenettelystä aiheutuvaa oikeusturvan heikentymistä.

4 Palkansaajan ilmoitus- ja tarkastusvelvollisuus

4.1 Esitätetty veroilmoitus

Joulukuussa 2005 eduskunta muutti VML 7 §:n tarkoittamaa ilmoittamisvelvollisuutta niin, että se luonnollisilla henkilöillä ja kuolinpesillä tapahtuu esitätetyn veroilmoituksen avulla. Muutos vuonna 1995 käyttöön otettuun veroehdotusmenettelyyn ei ollut suuri, ainoastaan järjestelmään kuuluvien verovelvollisten määrä kasvoi¹⁰⁰. Ensimmäisen kerran luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien verotus perustui esitätettyyn veroilmoitukseen ja siihen tehtyihin korjauksiin verovuoden 2006 osalta.

Esitätettyyn veroilmoitukseen on merkitty kaikki veroviraston sivullisilmoittajilta saamat tulotiedot mahdollisine ennakonpidätyksineen tai ennakonkantoineen. Vastaavat sivullisten antamat tulotiedot ovat olleet veroehdotuksen perustana jo vuodesta 1995 lähtien. Kokonaisuutena katsoen kaikkien palkansaajien oikeus- turva on nyt lähtökohtaisesti samalla tasolla.

Esitätetty veroilmoitus ei kuitenkaan merkitse verotuspäätöksen tekemistä verovelvollisen ohitse, suoraan sivullisilta saatujen tietojen perusteella¹⁰¹. Esitätetyllä veroilmoituksella on pyritty vähentämään hallinnollista työtä, eikä suinkaan koko verotuksen toimittamiseen pelkästään kyseessä olevalla menettelyllä. Verovelvollisella on edelleen mahdollisuus vaikuttaa omaan lopulliseen verotukseensa. Ylitarkastaja Merisalon mukaan verotuksen toimittamisen ensisijaisena perustana on edelleenkin verovelvollisen oma ilmoitus. Merisalo jatkaa veropintopäivillä pitämässään esityksessä, että verotuspäätöstä ei tehdä verovelvollisen ”pään ylitse” suoraan sivullisilta saatujen tietojen perusteella, vaan hän saa tiedokseen kaikki sivullisilta saadut tulo-, vähennys- ja muut verotukseen vaikuttavat tiedot ja hän hyväksyy ne tai muuttaisi ne, jos aihetta on.¹⁰²

¹⁰⁰ Veroehdotusmenettely ei koskenut esimerkiksi ammatinharjoittajia vaikka heillä saattoikin olla palkkatuloja.

¹⁰¹ Merisalo - Pykönen, Verotus 1/2006, s. 18.

¹⁰² Merisalo, 2005, s. 100.

VML 7 §:n ensimmäinen momentti edellyttääkin verovelvollisen omaa ilmoittamista¹⁰³. Jokaisella verovelvollisella on ensisijainen vastuu omasta verovelastaan, vaikka ennakonpidätyksen toimittamisesta onkin vastuussa palkanmaksaja. Tulotiedot on jaettu palkanmaksajittain esitäytetyn veroilmoituksen tarkastamisen helpottamiseksi sen erittelyosassa. Tästä voidaan päätellä, että esitäytetty veroilmoitus on ainoastaan apuväline lopullisen verotuksen toimittamiseksi. Purosen mukaan verotuksesta on viimeisten verotusmenettelyyn tehtyjen lainmuutosten jälkeen tullut yhä enemmän massaverotusta, jossa verovelvollisen oikeusturvan säilyminen vaatii yhä enemmän oma-aloitteista työtä¹⁰⁴.

Palkkatulon osalta veron tilitysvelvollisuus on suurimmalta osaltaan siirtynyt työnantajalle sen jälkeen kun käyttöön otettiin ennakonpidätysjärjestelmä. Työnantaja on vastuussa ennakonpidätyksen toimittamisesta edellä luvussa kaksi esitetyllä tavalla. Työntekijällä saattaa kuitenkin olla myös sellaisia palkkatuloja, joista ennakonpidätystä ei ole suoritettu. Tällaisia ovat esimerkiksi luonnollisten henkilöiden tai kuolinpesien maksamat pienehköt palkkasummat, jos teetetty työ ei liity heidän elinkeinotoimintaansa¹⁰⁵. Kaikilla palkanmaksajilla on kuitenkin verotusmenettelylain mukainen ilmoitusvelvollisuus maksamistaan suorituksista. Lisäksi esitäytetyn veroilmoituksen tiedoista voi virheestä johtuen puuttua ennakonpidätyksen alaisia tuloja tai kyseisistä tuloista toimitettuja ennakonpidätyksiä. Edellä mainitut puutteet verovelvollisen tulee korjata ilman eri kehotusta toimittamalla korjattu veroilmoitus verovirastoon.

Ellei verovelvollinen ole saanut esitäytettyä veroilmoitusta, tulee hänen antaa veroilmoitus perinteisellä menetelmällä¹⁰⁶. Verovelvollinen ei voi olla passiivinen, jotta hänen oikeusturvansa säilyisi. Jollei verovelvollinen palauta perinteistä veroilmoitusta, hänen katsotaan antaneen veroilmoituksensa esitäytetyn veroilmoituksen mukaisin tiedoin, vaikkei hän olisi sitä saanutkaan¹⁰⁷.

¹⁰³ Ks. ensisijaisuudesta Myrsky – Linnakangas, 2002, s. 189.

¹⁰⁴ Puronen, 2004, s.

¹⁰⁵ EPL 9 §. Vuonna 2008 raja on 1500 €:a samalle työntekijälle kalenterivuoden aikana.

¹⁰⁶ VML 7 § 5 momentti.

¹⁰⁷ VML 7 § 4 momentti.

Esitetyt veroilmoituksen täydentäminen on nykyään mahdollista sähköisesti matkakulujen osalta. Matkakulujen helpon ilmoittamisen kustannuksella saattaa vaarantua muun lomakkeella olevan informaation tarkastamisen. Verovelvollinen ei voi kuitenkaan vedota tähän, vaan tarkastusvelvollisuus säilyy.

4.2 Ilmoittamisvelvollisuus

Esitetyistä veroilmoituksesta tulee tarkastaa palkkojen ja luontoisetujen määrät maksajakohtaisesti. Vertailutieto on löydettävissä palkkatositteesta, jonka työnantaja on velvollinen toimittamaan kalenterivuoden päättyessä, tai jos työsuhde päättyy kesken kalenterivuoden, niin työsuhteen päättyessä¹⁰⁸. Ellei verovelvollinen suorita tarkastusta, hän ei voi vedota palkanmaksajan virheeseen, mikäli hänen olisi pitänyt kyseinen virhe huomata.

EPL 35 §:n mukaisesti suorituksen maksaja antaa suorituksen saajalle tositteen tälle kalenterivuoden aikana maksamiensa palkkojen ja muiden suoritusten sekä niistä toimitettujen ennakonpidätysten tarkastamiseksi. Tositteen tiedot vastaavat palkkakortin tietoja.

Palkkakortista näkyvät myös työnantajan pidättämät ennakonpidätykset. Tästä palkansaajan tulee tarkastaa, että työnantaja on ilmoittanut pidättämänsä ennakot verovirastolle. Tämä ei kuitenkaan vielä merkitse, että ennakonpidätykset olisi tilitetty verovirastolle asianmukaisesti.

EPA 24 §: ”Palkkakortista käyvät selville seuraavat tiedot:

- 1) palkansaajan etu- ja sukunimi, henkilötunnus ja osoite;
- 2) ennakonpidätystä koskevat määräykset;
- 3) aika, jolta palkka on maksettu päivämäärineen;
- 4) rahapalkan määrä;
- 5) luontoisedun raha-arvo;

¹⁰⁸ EPL 35 §.

6) ennen ennakonpidätyksen toimittamista palkasta vähennetty määrä;

7) palkan määrä, josta ennakonpidätys on toimitettava;

8) ennakonpidätyksen määrä;

9) ennakoperintälain 15 §:ssä tarkoitettujen työstä johtuvien kustannusten korvausten maksettu määrä.

Edellä 1 momentin 3–9 kohdissa tarkoitettut tiedot merkitään palkanmaksuittain.

Palkkakorttiin tai sen liitteeseen on merkittävä luontoisedun laatu ja laskentaperuste sekä palkansaajan edusta työnantajalle maksama määrä, ennakoperintälain 15 §:n mukaan maksetun korvauksen laatu ja peruste sekä sanotun pykälän perusteella palkasta vähennetyn määrän laatu ja peruste.

Kalenterivuoden päätyttyä on palkkakorttiin merkittävä 1 momentin 4–9 kohdissa tarkoitettujen määrien vuosittaiset yhteismäärät. Silloinkin kun palkasta ei ole toimitettava ennakonpidäystä, on palkkakorttiin tai sen liitteeseen merkittävä 1, 3 ja 4 momentissa tarkoitettut tiedot.”

Palkkakortista eivät näy henkilökuntaedut, sillä TVL 69 §:n tarkoittamat edut eivät ole veronalaisia. Myös esimerkiksi kannustinjärjestelmistä saatu veronalainen etu on oltava mukana palkkakortin tiedoissa.

Palkkakortti on kooste vuoden aikana palkansaajalle maksetuista palkoista ja eduista. Yleensä palkansaajalle annetaan yhteenveto palkkakortista, mutta siinä ei enää ole eritelty kyseisten erien perusteita.

Palkkakortin mukaisten tietojen perusteella koottu suorituksen saajan tosite ja sen antamisvelvollisuus edesauttavat verovelvollisen oman ilmoitus- ja tarkastusvelvollisuuden toteuttamista. Ilman tosietta tarkastaminen olisi melkein mahdotonta.

Verovelvollisen on säilytettävä tosietet viisi vuotta verotuksen päättymistä seuraavan vuoden alusta¹⁰⁹. VML 10 §:n mukaan veroilmoitukseen ei liitetä tosietetä. Tämä koskee myös tuloihin liittyviä tosietetä, kuten palkkanauhoja. Jos tulo

¹⁰⁹ VML 11a §.

sisältyy oikeanlaisena esitetytyn veroilmoituksen tietoihin veroviraston toimesta, tositteita ei ole säilytettävä¹¹⁰. Lähtökohtana on luottamus sivullisilmoittajan antaman vuosi-ilmoituksen sisältämiin tietoihin.

Henkilöiden edellytykset säilyttää tositteita vaihtelevat. Kysymys kuuluukin: mitä tapahtuu, jos tositteet eivät ole tallella siinä vaiheessa, kun niiden esittämistä vaaditaan? Hallituksen esityksessä tästä ei ole arvioitu aiheutuvan merkittäviä oikeusturvaongelmia. Useat tositteet tai niiden kaksoiskappaleet voidaan hankkia jälkikäteen. Esityksessä korostetaan erityisesti, ettei tositteiden hävittämisestä sellaisenaan seuraa, että asia on ratkaistava verovelvollisen vahingoksi esimerkiksi poistamalla verotuksessa myönnetty vähennys. Muukin luotettava selvitys voi olla riittävä näyttö.¹¹¹

Ennen esitetyttä veroilmoitusta ja veroehdotusta verotus perustui pelkästään ilmoittamisvelvollisuuteen. Tällöin tulojen ja ennakonpidätysten määrä tuli ”tarkastettua” ilmoitettaessa. Ilmoitusta voitiin verrata palkkakirjanpidon tai ennakonpidätyksestä annettujen vuosi-ilmoitusten tietoihin.

Nykyään tarkastaminen voi jäädä, sillä pääsääntöisesti palkansaajat luottavat palkanmaksajan toimivan oikein tai heittäytyvät muuten passiivisiksi toimijoiksi omassa verotuksessaan. Nykyinen esitetytty veroilmoitusjärjestelmä, ja sitä edeltänyt veroehdotusmenettely, saattavat heikentää palkansaajan oikeusturvaa. Näin koska menettelystä on haluttu tehdä verovelvollisille mahdollisimmin helppo, niin samalla on annettu tilaisuus olla passiivinen omassa verotuksessaan.

Vastaavanlainen ”palauttamatta jättäminen” -menettely oli käytössä siis jo edeltävässä veroehdotusmenettelyssä. Hallituksen esityksen mukaan käytäntöä ei ole syytä muuttaa, sillä noudatetun käytännön ei ole todettu aiheuttaneen merkittäviä määriä virheellisiä verotuspäätöksiä¹¹².

¹¹⁰ Niskakangas, 2005, s. 103.

¹¹¹ HE 91/2005, s. 34.

¹¹² HE 91/2005.

4.3 Esitätetyn veroilmoituksen täydentäminen ja korjaaminen

Tarkistamis- ja korjaamisvelvollisuus käsittää kaikki esitätetyt tiedot, myös sellaiset veronalaiset tulot ja vähennykset, jotka ennen verotusmenettelylain muutosta oli vapautettu ilmoittamisvelvollisuudesta¹¹³.

VML 7 § 4 momentin mukaan veroilmoitus katsotaan annetun esitätetyn veroilmoituksen tiedoin, ellei verovelvollinen palauta korjattua tai täydennettyä veroilmoitusta. Tässä lainsäännöksessä korostuu palkansaajan velvollisuus huolehtia oman verotuksen oikeellisuudesta niine tietoine, jotka hänellä on käytävissä.

Palkansaajan on kuitenkin vaikea lähteä korjaamaan esitätettyä veroilmoitusta, mikäli työnantaja on toimittanut hänelle palkkatositteen väärin tiedoin. Verovelvollinen pystyy niin halutessaan tarkistamaan kumulatiivisesti lasketut palkanmaksut kuukausimaksujen perusteella. Edelleen palkansaaja voi, tietäessään oman ennakonpidätysprosenttinsa, laskea paljonko hänen bruttopalkastaan olisi pitänyt kertyä ennakonpidätystä verovuoden aikana. Lisäksi palkkakortista tulee pystyä tarkastamaan onko nettopalkan ja ennakonpidätyksen yhteismäärä vastaava kuin verovuoden bruttopalkka.

Verotusmenettelyssä verovelvolliselle on annettu aikaa huhtikuusta toukokuuhun veroilmoituksen täydentämiseen ja korjaamiseen. Verovelvollisen on täytettävä ilmoittamisvelvollisuutensa antamalla vero-ilmoitus oikea-aikaisesti, jotta hänen oikeusturvansa verotuksessa toteutuu tehokkaasti. Käytännössä korjauksia otetaan kuitenkin vastaan verotuksen päättymiseen asti, eli lokakuun loppulle.

On kuitenkin epätodennäköistä, että jollei verovelvollinen ole huomannut verotuksessaan olevaa virhettä ja siten oikaissut verotustaan verotuksen ollessa vielä auki, hän tuskin pystyy sitä myöhempinä vuosina tekemään. Oikaisuvaatimus esitetäänkin usein sen jälkeen kun verovelvollinen on saanut uutta tietoa palkkatulonsa määrään ja ennakonpidätykseen liittyvistä seikoista.

¹¹³ Merisalo, 2005, s. 100.

Lisätietoa yleensä ilmaantuu palkanmaksajaan kohdistuvan verotarkastuksen yhteydessä. Tällöin kuitenkin verotusta usein oikaistaan jo viranomaisen toimesta verotarkastuksen yhteydessä saatujen tietojen perusteella.

Jos pidätystä ei ole merkitty vuosi-ilmoitukseen ja ennakonpidätys on jäänyt tästä syystä lukematta hyväksi verotuksessa, tulonsaaja voi hakea ennakonpidätyksen palautusta edellyttäen, että häntä on verotettu tuosta tulosta ja että hän on siitä maksanut veronsa ja voi uskottavasti selvittää, että maksaja on toimittanut ennakonpidätyksen. Ennakonpidätyksen palauttaa tulonsaajalle hänen kotipaikkansa verovirasto, jolle myös palautushakemus on osoitettava.¹¹⁴

Ennakonpidätysprosentin ollessa laskettu liian pienestä tuloarviosta ei aiheudu korjaamistoimenpiteitä vaan verotus korjaantuu lopullisessa verotuksessa.

4.4 Verotuksen oikaisu verovelvollisen vahingoksi

VML 56 §:n 3 momentin mukaan kun "...verotus on perustunut sivullisilta saatuihin virheellisiin tai puutteellisiin tietoihin, verotuksen oikaisu verovelvollisen vahingoksi on tehtävä kahden vuoden kuluessa verovelvollisen verotuksen päättymistä seuraavan vuoden alusta". Kyseisen lainkohdan muuttamiseen johtaneessa hallituksen esityksessä on annettu esimerkki tällaisesta veronoidkaisutilanteesta verovelvollisen vahingoksi "Sivullisen virheestä on kysymys esimerkiksi silloin, kun sivullinen tiedonantovelvollinen on antanut tiedon verovelvolliselle maksamastaan eläkkeestä virheellisen määräisenä tai liian myöhään"¹¹⁵. Säännös näyttäisi parantavan verovelvollisen oikeusturvaa lyhentämällä verotuksen muutokseen johtavan menettelyn aikaa viidestä vuodesta kahteen vuoteen kun kyseessä on ennakonpidätyksen alainen palkka.

VML 56 §:n 4 momentin mukaan on kuitenkin mahdollista jälkiverotuksin muuttaa verovelvollisen verotusta hänen vahingokseen viiden vuoden ajan verotuksen päättymisestä.

¹¹⁴ Laitinen, WSOYpro, luku 11.

¹¹⁵ HE 91/2005.

VML 56 § 4 momentti: ”Siltä osin kuin verovelvollinen ei ole antanut veroilmoitusta tai hän on antanut puutteellisen, erehdyttävän tai väärän veroilmoituksen, muun tiedon tai asiakirjan taikka muuten laiminlyönyt ilmoittamisvelvollisuutensa, verotuksen oikaisu verovelvollisen vahingoksi (=jälkiverotus) on tehtävä viiden vuoden kuluessa verovelvollisen verotuksen päättymistä seuraavan vuoden alusta.”

Verovelvollisen ilmoittamattomia tai liian pienenä ilmoittamia palkkatuloja voidaan oikaista verovelvollisen vahingoksi viiden vuoden ajan verotuksen päättymistä seuraavan vuoden alusta¹¹⁶. Ilmoittamisvelvollisuutensa täyttämiseksi verovelvollisen on annettava veroilmoitus oikea-aikaisesti, jossa hänen on asianmukaisesti ilmoitettava kaikki veronalaiset tulonsa¹¹⁷. Oikaisu toimitetaan jälkiverotuksella, jossa verovelvolliselle maksuunpannaan verovuonna toimittamatta jäänyt veron osa. Oikaisu voidaan tehdä verovelvollisen vahingoksi viiden vuoden ajan, mikäli voidaan osoittaa, että hän oli tietoinen verotuksessaan olevasta virheestä.

Verovelvollinen ei kuitenkaan voi vedota työnantajan huolimattomuuteen tai rikkeeseen, sillä viime kädessä hänellä on tarkastusvelvollisuus omien palkkatulonsa osalta.

Säännöksen mukaan verotus voitaisiin aina oikaista, jos ilmoittamisvelvollisuus on laiminlyöty riippumatta siitä, onko veroviranomainen tutkinut asiaa tai olisiko sen pitänyt tutkia asiaa. Siten oikaisu olisi mahdollinen, jos verovelvollinen on jättänyt ilmoittamatta veronalaisen tulon, vaikka veroviranomainen olisi saanut sivulliselta tiedonantovelvolliselta tiedon tulosta.¹¹⁸ Palkansaaja ei voi vedota tarkastuksen suorittamatta jättämisen siksi, että palkanmaksajalla on tiedonantovelvollisuus.

Hallituksen esityksen mukaan verotuksen oikaisu verovelvollisen vahingoksi perusteena on verovelvollisesta johtuva virhe. Verotuksen oikaisun edellytykset

¹¹⁶ VML 56 §.

¹¹⁷ Ilmoittamatta jätetyn tulon suuruudella ei ole merkitystä. Tarjoilijan oli ilmoitettava myös ylimääräisinä saamansa palvelurahat. KHO 4112/16/72.

¹¹⁸ Merisalo, 2005, s. 110.

ovat sidoksissa verovelvollisen ilmoittamisvelvollisuuteen. Jos verovelvollinen ei ilmoita tuloa tai muuta tietoa, jonka osalta hän on ilmoittamisvelvollinen, tai antaa tiedon virheellisenä, tästä aiheutunut virhe voidaan lähtökohtaisesti korjata verotuksen oikaisuin. Verotuksen oikaiseminen verovelvollisen vahingoksi ei oikeastaan ole rangaistus ilmoittamatta jättämisestä vaan ainoastaan myöhässä toimitettu verotus. Verovelvollinen ei voi vedota työntäjän huolimattomuuteen tai rikkeeseen oman ilmoitusvelvollisuutensa vuoksi välttääkseen jälkiverotuksen. Jälkiverotukseen kuitenkin liittyvät läheisesti veronlisäys ja veronkorotus¹¹⁹. Verovelvollisen menettelyn tahallisuudella tai tahattomuudella ei sinänsä ole merkitystä.¹²⁰ Siksi olisi palkansaajan verojen ja maksujen minimoimiseksi erittäin tärkeää, että toimitetut ennakonpidätykset ovat alun alkaen oikein.

Verotusmenettelylakia muunnettaessa lakiesityksessä otettiin huomioon verovelvollisen vahingoksi tapahtuvan verotuksen oikaisun muodolliset edellytykset. Verotuksen luonne massamenettelynä huomioitiin uudessa verotusmenettelylaissa ja edellytettiin, että säädettävä laki ottaisi huomioon tällaiseen menettelyyn väistämättä liittyvät virhemahdollisuudet. Mahdollisia virheitä pitäisi kyetä korjaamaan laajemmin ja joustavammissa menettelyssä.¹²¹ Muodollisten menettelyjen poistuessa helpottuu palkansaajan asema tilanteissa, joissa korjataan hänestä riippumaton virhe, kuten palkanmaksajan ilmoittaman ennakonpidätyksen määrä.

Vaikka työnantaja tai muu suorituksen maksaja ei olisi toimittanut ennakonpidäystä eikä ilmoittanut tuloa verottajalle, tulonsaajan itsensä on ilmoitettava veronalainen tulo veroilmoituksessaan korjatessaan esitetyttä veroilmoitusta. Huolimatta siis siitä, että verovelvollisen palkansaajan ei tarvitse antaa enää veroilmoitusta, hänellä on kuitenkin velvollisuus tarkastaa ja korjata esitetyttä veroilmoitusta sekä palauttaa se korjattuna verotoimistoon.¹²²

¹¹⁹ VML 57 §. Veronkorotuksen pakollisuudesta, KHO 909/10/76.

¹²⁰ HE 91/2005.

¹²¹ Merisalo, 2005, s. 106.

¹²² Laitinen, WSOYpro.

4.5 Ennakonpidätyksen käyttämättä jättäminen

Verovirastolle maksamatta jätetty ennakonpidätys voidaan jättää käyttämättä verovelvollisen verojen suorituksiksi. Pelkästään ilmoitus suorituksen maksajan vuosi-ilmoituksella ei riitä todistamaan, että vero tulee tilitetyksi verovirastolle myöhemmässä vaiheessa. Palkansaaja ei useinkaan ole asemassa, jossa hän voisi tarkistaa, että palkanmaksaja on hoitanut ennakonpidätysveloitteensa. Täten kynnys jättää ennakonpidätykset käyttämättä verovelvollisen verotuksessa hänen hyväkseen, tulisi olla erittäin korkea. Mikäli palkansaajalla on palkkatositteet, joilla hän pystyy näyttämään toteen, että ennakonpidätykset on pidätetty hänen palkkatulostaan, pitäisi ne lukea hänen hyväkseen lopullisessa verotuksessa. Poikkeuksena kuitenkin sellaiset tilanteet, joissa veroviranomaisen toimesta voidaan osoittaa palkansaajan ja palkanmaksajan toimineen yhdessä verojen välttämiseksi.

Pidätykset luetaan palkansaajan tai muun tulonsaajan hyväksi, vaikka maksaja ei olisi tilittänyt niitä verovirastolle. Näin ei kuitenkaan voida aina menetellä silloin, kun tulonsaaja on läheisessä intressiyhteydessä työnantajaan, esim. pääomistaja-toimitusjohtaja, tai muuhun suorituksen maksajaan. Vuosi-ilmoitukseen merkitty ennakonpidätys voidaan jättää tällöin hyväksi lukematta, jos se on maksamatta, ja jos on ilmeistä, että suorituksen saaja ja maksaja ovat yhdessä toimineet siten, että maksamatta jätetyltä verolta vältyttäisiin.¹²³

Jos voidaan osoittaa, että verovelvollinen toimii palkanmaksajan kanssa tahallaan välttääkseen veron maksuunpanon tai saadakseen aiheetonta veronpalautusta, hänet voidaan asettaa syytteeseen veropetoksesta.

¹²³ VML 34a §.

4.6 Veropetos

Veropetoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.¹²⁴ Veropetoksesta voidaan syyttää, jos esitäytetystä veroilmoituksesta puuttuu työntekijästä riippumatta palkkatietoja, eikä hän ole, hyötyäkseen pienemmistä veroista, ilmoittanut oikeita palkkatietoja.

Veropetoksen ollessa kokonaisuutena arvioiden vähäinen on rikosentekijä tuomittava lievästä veropetoksesta sakkoon. Vähäisyyden arviointiin vaikuttavat taloudellinen hyöty ja muut rikokseen liittyvät seikat. Esimerkiksi veron välttämiseksi ei ole tehty erityisiä toimia taikka niitä ei varsinaisesti ole etukäteen suunniteltu. Toiminnan ollessa toistuvaa, sitä ei katsota lieväksi veropetokseksi.

Toistuva toiminta voi ilmetä esimerkiksi verotarkastuksessa, sillä siinä katsotaan tarpeen tullen ennakkoperintä viideltä verovuodelta. Täten esimerkiksi vuosittain toistunut pimeään palkkatulon vastaanottaminen aiheuttaa syytteen veropetoksesta. Törkeästä veropetoksesta on aina seurauksena vankeutta, vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Espoon käräjäoikeus on pitänyt törkeänä veropetoksena palkansaajan toistuvaa tempuilua muutosverokorteilla ja vaihtuvilla ennakonpidätysprosentteilla. Työntekijä tuomittiin seitsemäksi kuukaudeksi vankeuteen.¹²⁵ Kyseistä toimintaa oli jatkunut vuodesta 1996 aina vuoteen 2002 helmikuuhun asti, joten toimintaa voitiin pitää erityisen suunnitelmallisena.

Edellä mainitusta tapauksesta poiketen menettely voi olla peräisin myös palkanmaksajan menettelytavoista. Näin oli muun muassa kiinteistövälitysalalla, jossa osa palkanmaksusta, yleensä noin 30 prosenttia bruttopalkasta, maksettiin perusteettomina verovapaina korvauksina. Menettelystä oli muodostunut tapa useita vuosia jatkunut tapa muutamilla kiinteistövälitysketjuilla. Tilanteessa molemmat osapuolet, sekä palkanmaksaja että palkansaaja, hyötyivät. Palkanmaksaja hyötyi pienemmillä, ennakonpidätyksen alaisen palkan perusteella

¹²⁴ RL 29 luku 1 §.

¹²⁵ Laitinen, WSOYpro, luku 9.

määräytyvillä sairausvakuutusmaksuilla ja palkansaaja hyötyi sekä pienemmällä verotettavalla tulolla että matalammalla progressiolla. Lisäksi palkka oli kilpailukykyisempi verrattuna niihin, jotka eivät kyseisenlaista menettelyä käyttäneet.

Tässä sekä vastaavanlaisissa tilanteissa voidaan kysyä, oliko palkansaajille syntynyt menettelystä luottamuksen suoja verotuksessa. On myös epäselvää miten suunnitelmallista ja tarkoituksenmukaista, vaikkakin toistuvaa, menettely oli. Noudattivatko palkansaajat vain alalla vallinnutta käytäntöä, vai oliko heillä tarkoituksena verotuksen välttäminen. Pääsääntöisesti palkansaajat ovat ammattilaisia muilla kuin ennakonpidätyksen alalla.

5 Ennakkoratkaisun hakeminen ennakonpidätysmenettelystä ja muutoksenhaku

5.1 Palkanmaksajan oikeus hakea ennakkoratkaisua

Palkanmaksaja voi hakea vaikeissa tulkintatilanteissa ennakkoratkaisua¹²⁶. Suorituksen maksaja tai saaja voi saada suorituksen maksajan kotipaikan verovirastolta ennakkoperintää varten ennakkoratkaisun, jos syntyy epäselvyyttä siitä, onko ennakonpidätys toimitettava tai mitä ennakonpidätystä toimittaessa muutoin on noudatettava. Suorituksen tulee olla maksamaton ja pidätyksen toimittamaton ennen ratkaisun hakemista.

Ennakkoratkaisua haetaan kirjallisella, mutta vapaamuotoisella hakemuksella. Hakemus voi koskea esimerkiksi palkan ja työkorvauksen välistä rajanvetoa, ennakonpidätyksen laskentatapaa, luontoisetua tai sitä onko kyseessä työmatkasta aiheutuneet kustannukset verovapaasti korvattavissa ja minkä määräisinä niitä voidaan verovapaasti hyvittää.¹²⁷ Ennakkoratkaisu voi koskea muun muassa ennakonpidätyksen toimittamisvelvollisuutta ja suuruutta¹²⁸.

Ennakkoratkaisua ei anneta esimerkiksi ennakkoperintärekisteriin merkitsemisestä, tulon veronalaisuutta koskevista asioista eikä näyttökysymyksistä¹²⁹. Matkalaskun sisältövaatimusten riittävydestä sen sijaan voi saada ennakkoratkaisun tarvittaessa.

Ennakkoratkaisu sitoo verottajaa myöhemmässä verotuksessa¹³⁰. Tämä parantaa huomattavasti palkansaajan oikeusturvaa, sillä ansiotulon verotukseen ei voida myöhemmin puuttua, jos ennakkoratkaisussa mainitut olosuhteet säilyvät samanlaisina.

¹²⁶ EPL 45 §.

¹²⁷ EPL 46 §.

¹²⁸ EPL 45 §.

¹²⁹ EPL 45 §.

¹³⁰ EPL 45 §.

Kustannuskysymys ennakkoratkaisun hakeminen tuskin on, sillä sen hinta on 77 euroa. Mikäli ennakkoratkaisupyyntö koskee sellaista asiaa, joista ratkaisua ei anneta, sen käsittelemättä jättäminen maksaa 60 euroa.

5.2 Palkansaajan ennakkoratkaisu ja ennakkotieto

Myös verovelvollisella on oikeus kysyä kesken vuotta neuvoja veroviranomaisilta häntä ja hänen verotustaan koskevissa kysymyksissä myös ennakonpidätyksen toimittamisen osalta. Verovelvollinen voi myös hakea ennakkoratkaisua ennakonpidätyksestä¹³¹. Palkansaaja on asianosainen, vaikka hän ei olekaan ennakonpidätysvelvollinen. Palkansaaja ja palkanmaksaja voivat hakea ennakkoratkaisua jopa samanaikaisesti¹³². Palkansaaja voi hakea ennakkoratkaisun tulon veronalaisuudesta tai verovapaudesta¹³³. Lisäksi hänellä on oikeus hakea ennakkoratkaisua menon vähennyskelpoisuudesta tai –kelvottomuudesta.

Ennakkotietoa voi hakea vain verovelvollinen itse, ei tulon maksaja¹³⁴. Ennakkotieto annetaan siitä, kuinka verovirasto tulee hakemuksessa tarkoitettussa asiassa verotusta toimittaessaan menettelemään. Myös veroasiamiehen kanta hankitaan ennen ennakkotiedon antamista, joten kyseessä on verotuksellisesti sitova menettelyohje. Ennakkotieto annetaan määräjäksi.

¹³¹ EPL 45 §.

¹³² KHO 1975/3439.

¹³³ VML 85 §.

¹³⁴ VML 85 §.

5.3 Palkansaajan oikeus muutoksenhakuun

Lisäksi palkansaajalla on oikeus verotuksen oikaisuun verovelvollisen hyväksi verotuksen päätyttyä¹³⁵. VML:n mukaisen oikaisuvaatimuksen voi tehdä vasta verotuksen päättymisen jälkeen ja se koskee säännönmukaista verotusta. Verovelvollisella on myös EPL:n mukainen oikeus hakea muutosta ennakonpidätyksestä koskevaan ennakkoratkaisuun. Muutoksenhaku oikeus syntyy vasta, kun ratkaisua on pyydetty oikaistavaksi asianomaiselta verovirastolta¹³⁶.

Tämä parantaa huomattavasti palkansaajan oikeusturvaa, sillä verovuoden päättymisen ja esitetyt veroehdotuksen palauttamisajankohdan välinen aika saattaa olla liian lyhyt mikäli ennakonpidätykseen liittyviä asioita pitää selvittää yhdessä palkanmaksajan kanssa. Verotukseen voi tehdä oikaisuvaatimuksen verotuksen päättymistä seuraavan vuoden alusta lukien viiden vuoden ajan¹³⁷.

Vireillä oleva valitus ei kuitenkaan poista esim. ennakonpidätyksistä ja sotumaksusta määrättyä maksuvelvollisuutta. Maksulippu on maksettava valituksesta huolimatta. Sama koskee maksuun pantua ennakkoa. Muutoksenhaun johdosta ei voida muuttaa verovelvolliselle määrättyä ennakkoa, jos ennakko on käytetty verovelvolliselle tai hänen puolisolleen määrätyn veron suoritukseksi tai sitä on lyhennetty tai se on määrätty hänelle palautettavaksi.¹³⁸

¹³⁵ VML 62 §.

¹³⁶ EPL 48 §.

¹³⁷ VML 64 §.

¹³⁸ Laitinen, WSOYpro, luku 19.

6 Case: Kiinteistöalan työntekijöiden saamat kilometrikorvaukset palkan sijaan

6.1 Tapausselostus

Vuoden 2006 aikana julkisuuteen nousi kiinteistöalan työntekijöiden verovapaiden kilometrikorvausten nostamine osaksi palkan sijasta. Ylen A-piste ohjelmassa käsiteltiin tapausta jo maaliskuussa 2006. Ohjelmassa haastateltiin yhdeksää kiinteistövälittäjää ja yhtä palkanlaskijaa nimettöminä. Heidän kokemuksensa perusteella kolmasosa palkoista maksettiin perusteettomina, verovapaina kilometrikorvauksina. Väitettiinpä jopa, että palkanmaksuohjelmat olisi ohjelmoitu laskemaan kilometrikorvaukset automaattisesti. Haastateltujen mielestä käytäntö on alalla yleinen, mutta kiinteistövälittäjät esittävät, etteivät tiedä sen olevan lainvastainen käytäntö.

Ohjelmassa kysyttiin myös kiinteistövälitysyritys Habitan edustajan Jari Garziellan kommenttia tapaukseen. Garziella kiistää veronkierron ja kertoo heidän toimivan verottajan ohjeiden mukaisesti todeten, että heillä on vuosittain tehty verotarkastuksia.

Huoneistoturvan toimitusjohtaja Anders Sandel myönsi heidän maksavan säännöllisesti kilometrikorvauksina maksimissaan 30 prosentin osuuden palkasta. Apisteen toimittaja Mia Paju saikin käsiinsä palkkakuitteja, joista laskien selvisi säännöllinen 30 prosentin osuus palkasta kilometrikorvauksina.

Toimittajan haastattelema verotarkastaja Tenho Tikkanen ei yhdy Garziellan kommenttiin verottajan ohjeista. Tikkasen mukaan verotarkastuksissa, ja näin ollen myös verotuksessa, on aina vaadittu viralliset ajopäiväkirjat, joihin kustannusten verovapaiden korvausten tulee perustua.

Työntekijöiden eli kiinteistönvälittäjien edustajana toimii Suomen Myyntimiestenliitto, SMJK, joka ei ole kommentoinut kilometrikorvausten käyttöä osana palkanmaksua. SMJK:n teettämän tutkimuksen mukaan työsuhteisten jäsenten

bruttokeskipalkka kuukaudessa on vajaat 3 500 €:a. Tästä puuttuu mahdollisesti kilometrikorvauksina maksettu palkanosuus. Keskipalkasta laskettuna 30 prosentin verottomalla lisällä saadaan alan keskipalkaksi 5 000 €:a. Erotuksesta menevä progressiivinen veronosuus on ollut veronkiertoa, joten kyseessä on huomattava veronkierto.

Työnantajien eli kiinteistöväälitysyriyten edustajana toimii Suomen Kiinteistöväälittäjienliitto, SKVL, joka kommentoi käytäntöä lain ja liiton periaatteiden vastaisena. Tiedotteen mukaan käytäntö vääristää kilpailutilannetta, eikä ole lain vastaisena toimintana hyväksyttävää.

Verohallitus on antanut lehdistötiedotteen 29.3.2006 kilometrikorvausten käytöstä kiinteistöalalla. Verotarkastusyksikön johtaja Ahti Leoska toteaa, että keskustelua kiinteistöalan kilometrikorvausten käyttö palkanmaksun sijaan on verottajan tiedossa, ja että asiaan on kiinnitetty huomiota jo vuodesta 2005 lähtien. Tiedotteessa painotetaan, että verottajan hyväksyy verottomasti korvattavaksi kilometrikorvauksiksi vain todelliset, ajopäiväkirjaan perustuvat korvaukset.¹³⁹ Kilometrikorvausten määrä ja sekä niiden perusteena oleva kilometrimäärä on ilmoitettava verottajalle palkansaajan vuosi-ilmoitustiedoissa¹⁴⁰.

Jos palkansaajien vuosi-ilmoitustiedoissa on ilmoitettu oikein verovapaat kilometrikustannusten perusteena olevan ajokilometrit, olisi verovirastoissa verotusta toimittaessa pitänyt tilanteeseen puuttua. Kun kuukaudessa on saattanut kertyä jopa yli 15 000 kilometriä, tarkoittaa tämä käytännössä 50 – 70 ajotuntia viikossa. Tähän seikkaan olisi tullut kiinnittää huomiota jo verotusta toimittaessa ja verrata sitä yleiseen elämäkokemukseen työajan jakautumisesta liikkumiseen ja varsinaiseen työn tekemiseen.

Mahdollisen verotarkastuksen yhteydessä olisi pitänyt vähintään ohjeistaa kirjallisesti oikeaan tulkintaan verolainsäädännöksestä. Verohallintolain mukaan vero-

¹³⁹ Vuonna 2008 palkansaajan omistamallaan tai hallitsemallaan kulkuneuvolla tekemän työmatkan matkustamiskustannusten enimmäismäärä henkilöautolla tehtynä on 44 senttiä kilometriltä. Jos henkilöllä on auton käyttöetu, hänelle korvattavien kustannusten enimmäismäärä on 12 senttiä kilometriltä. Verohp verovapaista matkakustannusten korvauksista v. 2008, 9 § 3 momentti.

¹⁴⁰ Verohp yleisestä tiedonantovelvollisuudesta 5 § 3 momentti.

hallinnon yksi tärkeimmistä tehtävistä on verovalvonta¹⁴¹. Kun tilanteeseen ei ole puututtu ajoissa, on alan työntekijöiden keskuuteen saattanut syntyä käsitys, että käytäntö on verottajan mielestä hyväksyttävä.

Helsingin Sanomat haastatteli asian tiimoilta verohallituksen johtajaa Anita Wickströmiä, jonka mukaan näin laajaa veronkiertoa ei ole tullut vähään aikaan vastaan. Todennäköisesti erityistoimiin ryhdytään asian tultua julki. Wickström arvelee, että ainakin osa veronkierrosta on tahallista ja yrityksille on tulossa mitavia jälkiveroja.¹⁴² Jälkiverot määrätään virheellisesti toimitetusta ennakonpidätyksestä. Lain mukaan palkansaajalla on viime kädessä vastuu omista veroistaan, joten on oletettavaa, että myös palkansaajille syntyy seuraamuksia virheellisestä menettelystä.

Käytännöstä on hyötynyt kaksi osapuolta. Työnantajalle on pienempien palkkojen vuoksi syntynyt vähemmän palkasta meneviä sivukustannuksia, kuten palkkaperusteista sosiaaliturvamaksua. Työntekijälle on syntynyt vähemmän veronalaista tuloa, ja suhteellisesti vähemmän tilitettävää veroa. Näin koska progressio on ollut alhaisempi.

Vastaavanlaisessa tapauksessa Turun käräjäoikeus on tuominnut yrityksessä vastuullisena olleen miehen kolmesta törkeästä veropetoksesta, veropetoksesta ja kirjanpitorikoksesta vuoden ja neljä kuukauden mittaiseen vankeustuomioon. Tapauksessa palkkoja maksettiin pimeästi verottomina kilometrikorvauksina ja päivärahoina. Lisäksi tuomittiin veropetoksesta perättömiä kululaskuja kirjoittaneet seitsemän työntekijää ehdollisiin vankeustuomioihin, jotka vaihtelivat 30 päivästä aina 11 kuukauteen asti. Lisäksi heille määrättiin päiväsakkoja.¹⁴³

¹⁴¹ Verohallintolaki 2 §.

¹⁴² HS 30.10.2006.

¹⁴³ Turun käräjäoikeus 27.4.2006.

6.2 Oikeuskäytäntö

Osan kiinteistöväliittäjien menettelyn oikeutuksena on käytetty väitettä sitä, ettei verottaja ole puuttunut käytössä olleeseen menettelyyn. Kuitenkin oikeuskäytännössä on käsitelty vastaavanlaisia tilanteita. Vaikka näissä tapauksissa ei olekaan käsitelty sitä, mikä on verovapaasti korvattavan yläraja, sillä se käy ilmi Verohp:n päätöksestä, niin sen sijaan tapauksissa on käsitelty sitä, millainen ilmoittaminen riittää tuottamaan luottamuksensuojan¹⁴⁴.

KHO 1987/3457: ”Verovelvollisen työnantajaltaan saamat päivärahat ja kilometrikorvaukset oli merkitty kunakin vuonna veroilmoitukseen oheistetun verokirjan liitteeseen. Säännönmukaisessa verotuksessa noista kustannusten korvauksista ei verotettu. Toimitetussa työnantajan ennakontarkastuksessa oli verovelvollisen työnantajalleen kustannusten korvauksia varten antamia matkalaskuja tarkastettaessa kuitenkin ilmennyt, että esitetyt matkalaskut eivät eräiltä osin vastanneet todellisuutta. Kilometrikorvauksia laskutettaessa laskuun merkitty kilometrimäärä oli joissakin tapauksissa ollut ilmoitettuun ajoreittiin verrattuna huomattavasti liioiteltu. Päivärahaa oli laskutettu matkoista, jotka eivät matkalaskun mukaan olleet kestäneet niin kauan, että maksettu päiväraha olisi ollut veroton, tai joiden osalta matkan kestoaikaa ei laskussa ollut ilmoitettu. Nämä seikat eivät olleet verolautakunnan tiedossa säännönmukaisia verotuksia toimitettaessa. Verolautakunnan ei katsottu tutkineen asiaa säännönmukaisissa verotuksissa sillä tavoin, että verokirjasta ilmenneiden päivärahojen ja kilometrikorvausten osalta jälkiverotusoikeus olisi menetetty.”

Jälkiverotusoikeus oli säilynyt vaikka päivärahat ja kilometrikustannukset olikin ilmoitettu veroilmoituksella saaduksi, koska korvausten verovapauden edellytykset eivät olleet toteutuneet. Vastaavanlainen tilanne on ollut esillä myös vuonna 1995.

¹⁴⁴ Verohp:n päätöksellä tarkoitetaan tässä Verohp verovapaista matkakustannusten korvauksista v. 2007.

KHO 1995/3245: ” Työnantajan maksamat päivärahat ja kilometrikorvaukset, joiden määrät eivät olleet ilmeisessä epäsuhteessa maksettuun rahapalkkaan, oli merkitty ennakonpidätystodistukseen, jonka työntekijä oli liittännyt antamaansa veroilmoitukseen. Säännönmukaisessa verotuksessa nuo korvaukset katsottiin työntekijälle verosta vapaiksi matkakustannusten korvauksiksi. Työnantajan verotarkastuksessa oli sittemmin käynyt ilmi, ettei työntekijä ollut esittänyt työnantajalleen matkakustannusten korvausten maksamista varten matkalaskuja tai muutakaan selvitystä, minkä perusteella työnantaja olisi ollut oikeutettu maksamaan verovapaita päivärahoja tai kilometrikorvauksia. Tämä seikka ei ollut verolautakunnan tiedossa sen käsitellessä työntekijän säännönmukaista verotusta.

Edellä esitetyt oikeustapaukset osoittavat, että veroviranomaiset ovat puuttuneet vastaavanlaisiin menettelyihin, vaikkakin tapauksissa on ollut kyse jälkiverotusoikeudesta.

6.3 Tapauksen analysointi oikeusturvan kannalta

Osalla kiinteistöjä välittävillä yrityksillä käytössä ollut menetelmä on ollut veronkiertoa. Tapauksen johdosta annetuista kommentteista käy ilmi, että molemmat osapuolet ovat olleet tietoisia menettelyn vaikutuksesta verotuksessa. Menettelyn käyttöä on jatkettu sen laittomuudesta huolimatta. Osa syynä saattaa olla se, ettei menettelyyn ole puututtu veroviranomaisen taholta. Asiasta on syntynyt käytäntö, jota on jatkettu useiden vuosien ajan. Luottamuksensuoja syntyy kuitenkin vasta silloin, kun asia on todella saatettu veroviranomaisen tarkastettavaksi ja menettelyä ei ole siinä vaiheessa todettu laittomaksi. Verotuksen ollessa nykyään massamenettelyä, saattavat vastaavanlaiset menettelyt jäädä huomaamatta säännönmukaisessa verotuksessa. Huomaamatta jääneistä menettelyistä ei voine syntyä luottamuksensuojaa. Jopa verotarkastuksessa asian käsittely saattaa jäädä vähemmälle huomiolle, sillä se usein suoritetaan pistokoemaisesti. Luottamuksensuojaa menettelyn käytölle olisi saanut ennakkorat-

kaisua hakemalla, jolloin veroviranomaiselle syntyy velvollisuus toimia päätöksessä esitetyllä tavalla.

Verot jäänevät palkansaajalle itselleen maksettavaksi, sillä lopullinen verovastuu on verovelvollisella eli palkansaajalla¹⁴⁵. Palkanmaksaja on kuitenkin saattanut edellyttää laskennallisten kilometrikorvausten käyttöä todellisten kilometrikorvausten sijaan. Näin ollen voitaneen katsoa, että menetetyt verotulon korvaisikin palkansaajan sijasta palkanmaksaja.

EPL 38 §:n mukaan: ”Jos suorituksen maksaja on osaksi tai kokonaan jättänyt ennakonpidätyksen toimittama ... veroviraston on maksuunpantava pidättämättä tai maksamatta jätetty määrä...”.

EPL 39 §:n 1 momentin mukaan: ”...verovirasto ei maksuunpane toimittamatta jätettyä ennakonpidätystä, jos ennakonpidätyksen alaisesta suorituksesta maksettavat verot ja maksut on maksettu...”

EPL 39 §:n 2 momentin mukaan: ”Toimittamatta jätetty ennakonpidätys voidaan jättää osittain tai kokonaan maksuunpanematta myös erityisestä syystä, kuten silloin, kun olosuhteet huomioon ottaen on todennäköistä, että maksuunpanoa ei veron turvaamiseksi tarvita.”

Ennakkoperintälain säännöksissä on veroviranomaiselle annettu mahdollisuus maksuunpanna toimittamattomat ennakonpidätyksen palkanmaksajalle maksuun, jos verovelvollinen ei ole maksanut toimittamattomia veroja säännönmukaisessa verotuksessa tai jos on todennäköistä, ettei verovelkaa saada verovelvolliselta perittyä. Ensisijainen menettely lienee panna maksuun palkanmaksajalle kyseinen verovelka veron turvaamiseksi EPL 38 §:n mukaisesti.

Palkansaaja oikeusturva tällaisessa tulkintaa vaativassa tilanteessa on hyvä, sillä ennakonpidätysvelvollisuus on vahva. Ratkaisevaa tässä tapauksessa oli se, että palkanmaksaja oli itse menettelyn takana. Tilanne olisi ollut toisenlai-

¹⁴⁵ VML 7§.

nen, jos palkansaaja olisi väärentänyt matkalaskut. Tällöin palkanmaksajalla on yksityisoikeudellinen oikeus periä EPL 38 §:n mukaisesti maksuunpantuja eriä palkansaajalta.

7 Loppupäätelmät

7.1 Ennakonpidätysmenettelyn toimivuus

Ennakonpidätysmenettelyn tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä ei voida kiistää. Verotulojen tehokas kertyminen veronsaajille on suurelta osalta ennakoperinnän ansiota.

Ennakonpidätysmenettelyyn vaikuttavat monet tekijät: kuka on ennakonpidätysvelvollinen, miten ennakonpidätys toteutetaan ja miten ennakonpidätyksen alainen tulo lasketaan. Monissa tapauksissa tilanne vaatii tulkintaa. Onko kyse työkorvauksesta vai palkasta? Onko ennakonpidätysvelvollisuus syntynyt? Mitä eriä luetaan ennakonpidätyksen alaiseen palkkaan mukaan?

Palkansaajan oikeusturva voi vaarantua kaikissa näissä tilanteissa. Monet edellä esitetyistä ongelmista ovatkin ratkenneet vasta oikeuskäytännössä annetuissa päätöksissä.

Ennakonpidätysvelvollisuus on määritelty EPL 6 §:ssä. Siinä puhutaan suorituksen maksajasta ja sijaismaksajasta. Ennakonpidätystä ei ole toimitettava, mikäli suorituksen saaja on merkitty ennakoperintärekisteriin ja mikäli on kyseessä työkorvaus. Työsuhteessa maksettu korvaus on saajalleen palkkaa, josta ennakonpidätys on toimitettava. Ennakonpidätysvelvollisen on tarkistettavan rekisteriin kuulumisen ja toimittava sen mukaisesti.

Ennakonpidätysvelvollisuus voi syntyä, vaikka työn suorittaja olisikin merkitty ennakoperintärekisteriin. Tärkein tunnusmerkki velvollisuuden syntymisen määrittelyssä on verotuksellinen työsuhde.

Säännönmukaisessa verotuksessa alihankkijana oleva osakeyhtiö voidaan sivuuttaa, jolloin ennakonpidätys olisi tullut suorittaa verovuonna työsuhteen perusteella. Näissä tilanteissa EPL 13 § 2 momentti parantaa työn teettäjän asemaa, sillä hänen ei tule tunnistaa kaikkia työsuhteen ulkopuolisia merkkejä. Ny-

kylainsäädännön mukaan toimittamattomia ennakonpidätyksiä ei voida laittaa työn teettäjälle maksuun, vaan tulot verotetaan verovelvollisella säännönmukaisessa verotuksessa. Jos osakeyhtiön sivuuttaminen tapahtuu vasta esimerkiksi verotarkastuksen yhteydessä, syntyy työn tekijälle sanktioita veroseuraamusten muodossa, vaikka menettely olisikin ollut työn teettäjän vaatimus.

Kuten edellä esitetyssä tapauselosteessa huomataan, palkanmaksajalla on melko vahva asema ennakonpidätyksen toimittajana. Palkanmaksaja voi vaikuttaa palkansaajan lopulliseen verotukseen ennakonpidätystä toimittaessaan.

Vilpillinen palkanmaksaja voi pidättää ennakon palkansaajalta, mutta jättää tilittämättä pidätystä verovirastolle. Palkansaajan oikeusturvaa parantaa korkea kynnys jättää todistettavasti pidätetyt ennakot lukematta verovelvollisen hyväksi hänen lopullisessa verotuksessaan. Veroviranomaisen on kyettävä todistamaan, että pidätetyt ennakot on jätetty tilittämättä veron välttämistarkoituksessa verovelvollisen toimesta.

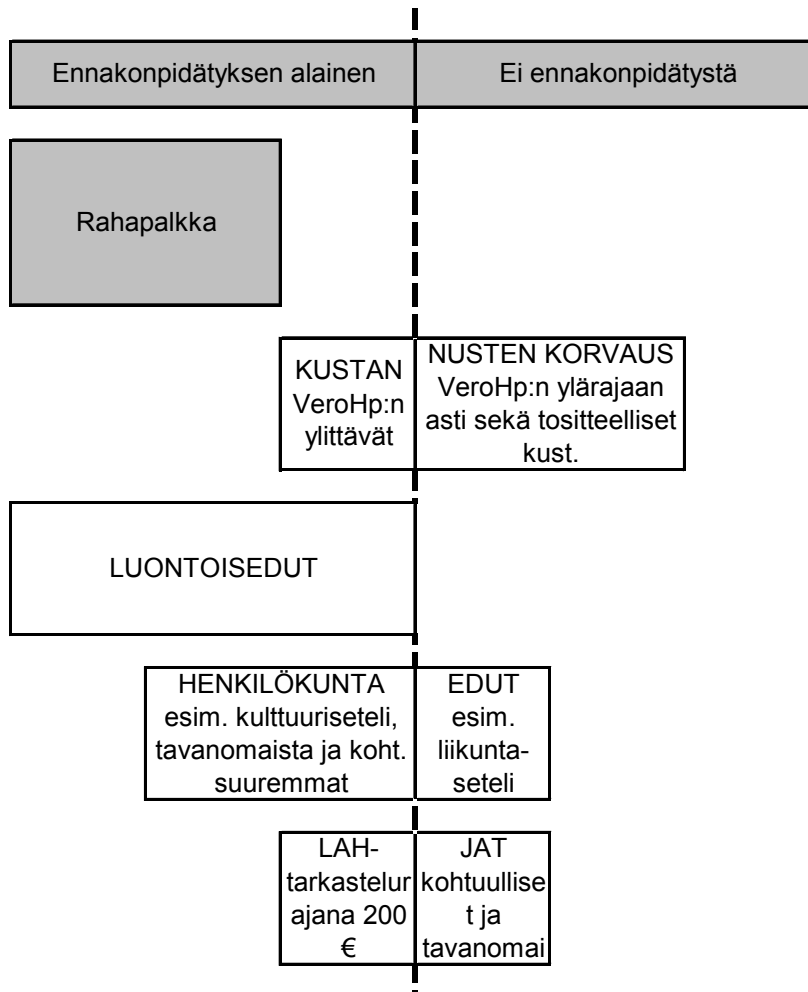
Kuitenkin muun valvonnan ohella verotarkastuksissa valvotaan myös palkansaajan etua tarkastettaessa palkanmaksajan menettelyä ennakonpidätyksiä toimittaessaan.

7.2 Ennakonpidätyksen alainen palkka

Ennakonpidätyksen alaiseen palkkaan ei lueta sellaisia korvauksia, jotka ovat aiheutuneet työnteosta. Sen sijaan ennakonpidätyksen alaiseen palkkaan luetaan kuuluvaksi esimerkiksi matkustuskorvaukset, jotka ylittävät verohallinnon päätöksessään määrittämät verovapauden rajat. Verohallinto on selkeästi määritellyt verovapaasti korvattavat kustannukset. Kuitenkin todelliset syntyneet kustannukset saa korvata, mikäli niistä on olemassa tosite tai luotettava arvio.

Henkilöstöannin ja työsuhteoption tuottama etu on ennakonpidätyksen alaista ansiotuloa. Työnantaja tulkitsee säännöksiä ja toimittaa sen mukaisesti ennakonpidätyksen. Ennakonpidätysvelvollisuus on laissa tarkoin säännelty, sillä

menettelyllä pyritään mahdollisimman tarkkaan lopulliseen verotukseen. Henkilöstönnin ja työsuhdeoption verotukseen liittyy paljon tulkinnanvaraista asiaa, säännöksen soveltuvuudesta ajalliseen kohdistamiseen. Koska ennakonpidätys tehdään ennen kuin kaikki asiaan liittyvät tosiseikat on tiedossa, on se usein arvio lopullisesta ratkaisusta. Verovelvollisen on itse varmistettava oikeusturvansa säilyminen.

Kuva 4: Ennakonpidätyksen alaisen palkan määrittämiseen vaikuttaa monet asiat.

Ennakkoratkaisun hakemisella on suuri merkitys palkansaajan oikeusturvan toteutumisessa. Ennakonpidätysvelvollisuuden rikkomisesta määrätyt sanktiot edesauttavat palkanmaksajien halukkuutta hakea ennakkoratkaisua tulkintaa

vaativissa tilanteissa. Ennakkoratkaisua ennakonpidätysmenettelystä voivat hakea sekä palkanmaksaja että palkansaaja.

Palkansaajan oikeusturvaa parantaa huomattavasti EPL 38 §, jossa toimittamatta jääneet ennakonpidätykset voidaan laittaa suorituksen maksajalle mak-suun.

Oikeusturvan toteutumiseen vaikuttavat myös tulon ajallinen kohdistuminen. Palkkatulo on verojärjestelmässämme ansiotuloa, johon kohdistuu progressiivinen verotus. Lopullinen verojen määrä voi vaihdella suurestikin, jos tulo tulee ennakonpidätyksen ja siten lopullisen verotuksen alaiseksi vääränä vuonna.

7.3 Maksajakohtainen tarkastusvelvollisuus

Esitötetty veroilmoitus ja sivullisen tiedonantovelvollisuus siirtävät ilmoitusvelvollisuuden palkansaajalta palkanmaksajalle. Palkansaajalla säilyy kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa omaan verotukseensa. Palkansaajalla on VML 7 §:n mukainen ilmoitus- ja tarkastusvelvollisuus. Uudella menettelyllä ei ole tarkoitus ohittaa verovelvollista.

Ilmoitusvelvollisuus on muuttunut tarkastusvelvollisuudeksi, mutta säilyttänyt silti merkittävän aseman verotuksessa. Tarkastusvelvollisuuden täyttäminen varmistaa palkansaajan oikeusturvan toteutumisen. Tarkastaminen saattaa kuitenkin unohtua, mikäli luottamus työnantajaan on suuri. Ennen nykyistä menettelyä oli palkanmaksajan ilmoitus ja palkansaajan oma ilmoitus, joita voitiin verrata keskenään. Palkanmaksajan ilmoitus toimi säännönmukaisessa verotuksessa tarkkailutietona.

Jotta voitaisiin varmistaa tarkastusvelvollisuuden täytyminen, palkansaajalta voitaisiin edellyttää eräänlaista kuittaamista esitötetyn veroilmoituksen tietoihin. Nykyään on mahdollista ilmoittaa matkakorvaukset internetin välityksellä. Vastaavasti voitaisiin hyödyntää nykytekniikan tarjoama mahdollisuus tarkastusvelvollisuuden täyttämiseksi. Verovelvollinen voisi käydä kuittaamassa sivul-

lisilmoittajien antamat tiedot oikeiksi palautuspäivään mennessä. Ongelmaksi saattaa muodostua verovelvollisten houkuttelemisen menettelyn käyttämiseen.

Hallinnollisesti tämä saattaisi lisätä työtä säännönmukaisessa verotuksessa, jota nyt on pyritty vähentämään. Menettely kuitenkin parantaisi palkansaajan oikeusturvaa ja vähentäisi oikaisun ja muutoksenhaun tarvetta.

Palkansaajan oikeusturvan toteutumiseksi vaaditaan vielä tänä päivänä paljon verovelvollisen omaa valvontaa. Myös ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen on oikeusturvan kannalta erittäin tärkeä asia, vaikka monet tuloerät ovatkin ilmoitettuina jo esitäytetyllä veroilmoituksella.